

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra**

Simono Baltrušaičio,
V kurso, komercinės teisės
studijų atšakos studento

Magistro darbas

**Advokatų profesinės civilinės atsakomybės taikymo
ypatumai**

**(Specific Application Aspects of Attorney's Professional Civil
Liability)**

Vadovas: lekt. Gintautas Bartkus

Recenzentas: doc. dr. Vytautas Mizaras

Vilnius 2008

Turinys

Turinys	1
1. Įžanga	2
2. Advokatų profesinės civilinės atsakomybės teisinė prigimtis	6
3. Advokatų profesinės civilinės atsakomybės subjektai	10
4. Etika, teisė ir atsakomybė	14
5. Advokatų profesinės civilinės atsakomybės sąlygos	16
5.1. Neteisėti veiksmai	16
5.1.1. Lietuvos Respublikos teismų pozicija	18
5.1.2. Užsienio valstybių praktika. JAV	21
5.1.3. Užsienio valstybių praktika. Anglija. Solisitorių profesinė atsakomybė.....	27
5.1.4. Užsienio valstybių praktika. Anglija. Baristerių profesinė atsakomybė	30
5.1.5. Kitų užsienio valstybių praktika. Kvebeko provincija	32
5.2. Kaltė	34
5.3. Žala	38
5.4. Priežastinis ryšys	41
6. Atsakomybė prieš klientus ir trečiuosius asmenis	44
7. Advokatų profesinė atsakomybė dėl kliento neteisėtų veiksmų	46
8. Įrodinėjimo pareigos paskirstymas	47
8. Europos Sąjungos ir tarptautinis lygmenys.....	50
8.1. Europos Sąjunga	50
8.2. Tarptautinės advokatų asociacijos (IBA) indėlis	52
8.2.1. Tarptautinis advokatų etikos kodeksas	52
9. Kiti klausimai, susiję su advokatų profesine civiline atsakomybe	54
9.1. Advokato profesinės civilinės atsakomybės apribojimas ir panaikinimas.....	54
9.2. Atleidimas nuo advokato profesinės civilinės atsakomybės.....	54
9.3. Advokato netiesioginė civilinė atsakomybė	55
Išvados	56
Literatūros sąrašas:.....	57
Santrauka.....	63
Summary	64

1. Įžanga

Nagrinėjamos temos aktualumas. Šiame darbe nagrinėjama ypatingai visuomenei reikšmingos ir naudingos profesijos – advokatų – profesinės civilinės atsakomybės ypatumai. Praktinis temos aktualumas pasireiškia tuo, kad, besivystant demokratinei valstybei, paremtai teisinės valstybės ir kitais principais, gerėja piliečių supratimas apie jų pažeistų teisių ir teisėtų interesų gynimą, kylant ekonomikai, didėja sandorių, ginčų ir civilinių bylų skaičius valstybėje, todėl auga ir kvalifikuotas teisinės paslaugas teikiančios profesijos atstovų skaičius. Absoliučiai daugumai žmonių šiais laikais savo gyvenime neišvengiamai tenka susidurti su advokatų teikiamomis paslaugomis.

Neretai tenka girdėti atvejus, kai asmenys nėra patenkinti tiek visa Lietuvos teisine sistema, tiek atskirai teisinės pagalbos kokybe, nusivylę advokatų kompetencija, susidūrę su jų nihilizmu, abejingumu bei patyrę turtinės ar neturtinės žalos. Norint išvengti tokio visuomenės požiūrio, pasiekti aukštą teisinių paslaugų kokybę, svarbu užtikrinti, kad advokatas, teikiantis asmeniui teisinės paslaugas, būtų pakankamos kvalifikacijos, atidus, rūpestingas ir atsakingas už savo veiksmus. Nagrinėjama tema ypač aktuali jaunai demokratinei teisei valstybei tiek teoriniu, tiek praktiniu aspektu. Kadangi, daugėjant civilinių ginčų, vis daugiau asmenų kreipiasi pagalbos į advokatus, vis daugiau ir įvairesnių problemų tenka spręsti advokatams, todėl yra didesnė tikimybė, kad advokatas savo veikloje gali neišvengti klaidų, o tik savalaikis ir visapusiškas klaidų suvokimas leidžia jų išvengti ateityje. Nors iki šiol teismų praktikoje advokatų profesinė civilinė atsakomybė ir jos taikymo ypatumai nebuvo nuodugnai išanalizuoti, tiek šiandieninė, tiek perspektyvinė analizė leidžia teigti, jog šiais laikais, o dar labiau netolimoje ateityje advokato profesinės civilinės atsakomybės taikymo ypatumų tinkamas supratimas turės ypatingai svarbią reikšmę visuomenėje, siekiant apginti savo teises ir teisėtus interesus dėl advokatų nekvalifikuotumo.

Pabrėžtina, kad Lietuvoje tiek teisės doktrinoje, tiek mokslinių darbų lygmenyje, tiek teismų praktikoje iki šiol nėra išsamiai išanalizuota advokatų profesinė civilinė atsakomybė, jos taikymo ypatumai. Teismų praktika Lietuvoje tik formuojasi šiuo klausimu, dėl to ši tema tampa dar aktualesnė.

Darbo **tikslai** – išanalizuoti advokatų profesinės civilinės atsakomybės taikymo ypatumus Lietuvos Respublikoje, atsakyti į klausimus, kokiais atvejais gali kilti advokato profesinė civilinė atsakomybė, nustatyti ir įvertinti advokatų profesinės atsakomybės sąlygas, jų specifiką, advokatų profesinės atsakomybės kontekste išanalizuoti advokato – kliento ir advokato – trečiojo asmens santykius.

Darbo **objektas**. Darbe yra analizuojama, kuo ir kodėl ypatinga advokato profesinė civilinė atsakomybė, kokie subjektai gali būti atsakingi už žalą, kurią sukėlė neteisėti advokato veiksmai, advokato profesinės civilinės atsakomybės sąlygų (neteisėtų veiksmų, žalos, kaltės, priežastinio ryšio) specifika, nemažai dėmesio skiriant advokatų etikos reikalavimams, kadangi jie taip neatsiejamai susiję tiek su teisės, tiek su atsakomybės sampratomis, jog kartais tampa sudėtinga atskirti, ar profesinė atsakomybė advokatui kyla dėl teisės normų, ar dėl etikos reikalavimų pažeidimo. Išsamiai yra aptariamas ne tik advokato profesinė atsakomybė prieš klientą, bet ir tretįjį asmenį. Paskutinėje darbo dalyje pateikiamas advokato profesinės civilinės atsakomybės apribojimo, panaikinimo ir atleidimo nuo jos bei advokato netiesioginės civilinės atsakomybės klausimų reglamentavimas ir įvertinimas.

Lietuvos teisės doktrinoje ir teismų praktikoje advokatų veiksmų neteisėtumo vertinimas nebuvo išsamiai nagrinėtas. Nėra visapusiškai atskleistos ir pagrindinės advokatų pareigos, reikalavimai jų elgesiui ir panašūs aspektai. Ši sritis bene labiausiai analizuota ir išplėtotą Anglijoje ir į labiausiai besibylinėjančios visuomenės statusą pretenduojančioje JAV jurisprudencijoje. JAV dar 1908 metais priimtas pirmasis Profesinės etikos kodeksas¹, o šiuolaikinėje JAV teisininkų rinkoje atskirą dalį užima advokatai besipraktikuojantys advokatų profesinės atsakomybės srityje. Dėl šios priežasties darbe daugiausia dėmesio skiriama šių valstybių teisės aktų, profesinės etikos taisyklių, doktrinos ir teismų praktikos analizei, siekiant ją adaptuoti prie Lietuvos teisės mokslo tradicijų.

Darbe nėra analizuojami kiti klausimai, susiję su advokatų profesine civiline atsakomybe – procesiniai atsakomybės sąlygų vertinimo ir įrodinėjimo aspektai, advokatų profesinės atsakomybės draudimo santykiai, atsakomybės draudimo sutarčių sudarymo ir vykdymo aspektai. Tokį pasirinkimą, pirmiausia, lėmė tai, jog nuodugnus šių institutų nagrinėjimas galėtų būti atskiro magistro darbo tyrimo objektas.

Rašant darbą, buvo panaudoti šie **tyrimo metodai**: istorinis, analitinis, sisteminis, lingvistinis ir loginis, apibendrinimo, lyginamasis.

Be istorinio požiūrio į advokatų profesinės atsakomybės, advokatų imuniteto doktrinos, advokato – trečiojo asmens santykių vystymąsi bei raidą būtų sunku tinkamai paaiškinti konkrečių tendencijų bei taisyklių atsiradimą.

Mokslinės literatūros, teismų praktikos, teisės aktų analizės (analitinis) metodas pasireiškia išnagrinėta mokslinė literatūra, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika bei

¹ MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 286.

užsienio valstybių jurisprudencija, norminių teisės aktų bei etikos taisyklių, kuriuose geriausiai atsispindi šio tyrimo tema, kur pateiktos išsamiausios ir aiškiausios autorių nuomonės, įstatymų leidėjo ar teismų pozicija dėl nagrinėjamo objekto.

Sisteminis metodas įgalina suvokti analizuojamas doktrinas, skirtingų valstybių įtvirtintas taisykles, advokatų profesinės atsakomybės sąlygų reglamentavimą kaip visumą. Analizuojamos advokato profesinės civilinės atsakomybės sąlygos ir kiti klausimai išdėstyti Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, Lietuvos Respublikos advokatūros įstatyme, Lietuvos advokatų etikos kodekse, kituose Lietuvos, JAV ir Anglijos norminiuose teisės aktuose, teismų praktikoje ir doktrinoje. Teismų praktika ir doktrina pateikia teisės normų turinio interpretacijas. Siekiama pateikti šį institutą kaip darnią teisės normų visumą.

Lingvistinis ir loginis metodas panaudotas, analizuojant teisės aktuose nustatytas advokatų profesinės atsakomybės atskirus klausimus reglamentuojančias normas, buvo atsižvelgta į jų vartojimo kontekstą, į turinį visų teiginių, kurių sistemoje tas terminas ar sakinytis buvo naudojamas. Lingvistiniu metodu siekiama tobulinti sąvokas, siekiama teisinio apibrėžtumo, kadangi pažodinis vertimas iš užsienio kalbos gali sąlygoti išplėstą sąvokos interpretavimą. Lingvistinis metodas padeda atskleisti tikrąją prasmę. Sąvokos, reiškiniai, jų tarpusavio santykiai analizuojami, vertinami ir išvados daromos, remiantis logikos dėsniais.

Apibendrinimo metodas leidžia įvertinti skirtingas mokslininkų pozicijas, pateikti išvadas dėl pareigų, atsakomybės sąlygų įtvirtinimo teisės aktuose, interpretavimo teismų praktikoje, dėl pareigų turinio ir apimties aiškinimo, neteisėtumo vertinimo analizės.

Lyginamasis metodas atskleidžia atskirų valstybių advokatų profesinės atsakomybės reglamentavimo skirtumus, teismų praktikos skirtingus požiūrius į atskiras atsakomybės sąlygas, leidžia atlikti analizę, sugretinant tam tikrus atsakomybės aspektus ir pateikiant išvadas.

Darbo **originalumas**. Darbo originalumą lemia tai, kad Lietuvos teisės doktrinoje advokatų profesinės civilinės atsakomybės taikymo ypatumai nebuvo išsamiai analizuoti, o per paskutinius ketverius metus nebuvo rašytas nei vienas magistro darbas nagrinėjama tema².

Svarbiausi **šaltiniai**. Darbe analizuojami advokatų profesinės civilinės atsakomybės ypatumai Lietuvoje bei lyginami su užsienio valstybių (daugiausia JAV ir Anglijos)

² Buvo rašomi magistro darbai susijusiomis temomis, bet koncentruotasi į kitus aspektus – advokato profesinės civilinės atsakomybės draudimo sutartį, bendrųjų sąlygų santykį, kaltės ir neteisėtumo reglamentavimą ir pan., tačiau advokato profesinės atsakomybės sąlygos ir taikymo ypatumai iš esmės nagrinėti nebuvo.

patirtimi, todėl pagrindiniai tyrimo metu panaudoti šaltiniai atspindi šių jurisdikcijų ypatumus. Doktrinių šaltinių, kuriuose būtų nagrinėjama advokatų profesinė atsakomybė Lietuvoje praktiškai nėra, todėl daugiausia dėmesio buvo skiriama Lietuvos Respublikos teisės aktų (iš kurių esminiai – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas ir Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas) bei negausios teismų praktikos analizei. Vis dėl to, atsižvelgiant į tai, kad šis institutas Lietuvos teisės doktrinoje nebuvo plačiai nagrinėtas, analizuojant pasirinktą temą, daugiausia buvo remtasi užsienio autorių specialiąja moksline literatūra. Nemaža įtaką lyginamuoju aspektu tyrimui padarė V. Mikelėno „*Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*“ bei André Tunc „*International Encyclopedia of Comparative Law*“ knygos, kuriose pateikiamas advokatų profesinės atsakomybės taikymo, jos sąlygų ir kitų susijusių klausimų analizė.

Darbe taip pat yra remiamasi ir kitų autorių, tokių kaip Jonathan S. Lynton, Terri Mick Lyndall, Nicholas J. McBride, Rupert M. Jackson, John L. Powell, Walter van Gerven, Jeremy Lever ir kitų, monografijomis, darbais, analizuojančiais tiek bendrus, tiek atskirus advokatų profesinės atsakomybės aspektus.

2. Advokatų profesinės civilinės atsakomybės teisinė prigimtis

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso³ 6.263 straipsnio 1 dalis numato, kad kiekvienas visuomenės narys turi bendro pobūdžio pareigą elgtis rūpestingai, atidžiai ir savo veikla nedaryti žalos kitiems. Šis teisinis įpareigojimas, kuris įtvirtina vadinamąją generalinio delikto doktriną ir reiškia, kad bet koks žalos padarymas laikomas deliktu, nebent asmuo įrodo aplinkybes, dėl kurių jo civilinė atsakomybė negalima, yra taikoma kiekvienam visuomenės nariui nepriklausomai nuo jo lyties, socialinės ar turtinės padėties, rasės, kalbos ir pan. Tačiau šios pareigos pobūdis, turinys, laipsnis nėra vienodi ir jie priklauso nuo daugelio aplinkybių – asmens atliekamo darbo, kvalifikacijos, teisinio veiklos reglamentavimo.

Didesni atsargumo ir atidumo reikalavimai taikomi daugelio profesijų atstovams, tačiau įstatymai išskiria grupę profesijų (advokatai, notariai, gydytojai, architektai, auditoriai, buhalteriai ir kt.), kurių atstovams ir jų veiklai taikomi ypač dideli atidumo, rūpestingumo reikalavimai. Toks išskyrimas yra objektyviai pateisinamas ir gali būti pagrįstas kelias argumentais:

1. šių profesijų atstovai, prieš galėdami pradėti dirbti, turi įgyti specialų išsimokslinimą, išlaikyti tam tikrus egzaminus, todėl yra logiška iš jų reikalauti itin kvalifikuotų paslaugų. Remiantis Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymu⁴, fizinis asmuo, norėdamas tapti advokatu, be kitų reikalavimų turi būti įgijęs teisės bakalauro arba teisės magistro, arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą), išlaikęs advokato kvalifikacinį egzaminą, kurio laikymo ir apmokėjimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro įsakymas dėl advokato kvalifikacinių egzaminų laikymo ir apmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo⁵;
2. jie dirba srityse, kur padarius nerūpestingą klaidą, asmeniui gali būti padaroma itin didelė žala. Pavyzdžiui, atstovaudamas juridinį asmenį civilinėje byloje, kurioje kita šalis įtariama pažeidusi esmines sutarties sąlygas, advokatas, netinkamai, nerūpestingai ir nepakankamai atidžiai pasirengęs bylai, gali praleisti įstatyme įtvirtintus ar teismo nustatytus terminus procesiniams veiksams atlikti. Tokiu atveju termino praleidimas pripažintinas praleistas ne dėl svarbių priežasčių

³ Valstybės žinios, 2000, Nr. 74.

⁴ Valstybės žinios, 2004, Nr. 50-1632, 7 str.

⁵ Valstybės žinios, 2005, Nr. 141-5081.

ir neturėtų būti atnaujintas, o dėl minėtų advokato veiksmų juridinis asmuo galėtų patirti didelę turtinę žalą;

3. tokių profesijų asmenys dažniausiai dirba individualiai, t. y. jie patys atsakingi už savo veiksmus ir jų pasekmes, nes kito asmens, darbdavio, paprasčiausiai nėra;
4. šių profesijų atstovų paslaugos būtinos visai visuomenei. Tiek advokatai, tiek notarai, tiek gydytojai, tiek kiti minėtų profesijų atstovai, vykdydami savo tiesioginę veiklą, teikia kitiems visuomenės nariams labai specifines paslaugas, be kurių pastarieji negalėtų tinkamai apginti savo teisių ir teisėtų interesų, pasirūpinti savo sveikata ir t. t. Tik nedaugelis teisinio išsilavinimo neturinčių žmonių ir nesinaudojančių advokatų pagalba sugebėtų surašyti įstatymų keliamus reikalavimus atitinkantį ieškinį, atsiliepimą, kasacinį skundą ar kitą procesinį dokumentą. Todėl visuomenės nariai, kai jiems tokios paslaugos yra reikalingos, visiškai pasitiki atitinkamos profesijos atstovo kompetentingumu, suprasdami, kad tą darbą gali dirbti tik kvalifikuotas žmogus. Taigi kvalifikacijos stoka, nekompetentingumas yra tolygūs asmens, dirbančio tam tikros profesijos darbą, kaltei (lot. - *imperitia culpa ann umeratur*)⁶.

Asmuo, patikėdamas savo problemą atitinkamam profesionalui, tikisi jo kvalifikuotos pagalbos, tokios pagalbos, kokią suteiktų rūpestingas, protingas tokios pat profesijos atstovas. Civilinė atsakomybė atsiranda paprastai ne dėl to, kad profesionalas nepasiekia tam tikro rezultato, kurio tikėjosi, o dėl to, kad jis ne viską iki galo padarė arba padarė nekvalifikuotai, nerūpestingai. Jei konkretaus specialisto veikla neatitinka šio standarto, jam kyla atsakomybė už netinkamą savo profesinių pareigų vykdymą (profesinė atsakomybė), o nukentėjęs asmuo įgyja teisę reikalauti jam padarytos žalos atlyginimo. Būtų nelogiška ir neteisinga iš advokato reikalauti konkretaus rezultato pasiekimo, pavyzdžiui, konkretaus neturtinės žalos dydžio priteisimo byloje dėl šmeižimo, įžeidimo. Galutinis bylos rezultatas priklauso ne tik nuo advokato rūpestingumo, tinkamo pareigų atlikimo, bet ir nuo jo nepriklausančių aplinkybių – teisėjo vidinių įsitikinimų, formuojamos teismų praktikos ir pan.

Advokato uždaviniai – teisėtais būdais ir priemonėmis ginti savo kliento teises bei teisėtus interesus ir siekti, kad būtų įvykdytas teisingumas. Advokato profesija yra viena iš profesijų rūšių, kurios atstovams yra taikomi didesni, reiklesni elgesio standartai. Advokato ar advokato padėjėjo veiklai taikomi ne vien tik žmogiški elgesio standartai, bet ir specialūs reikalavimai, nustatyti tiek advokatūros veiklą reguliuojančiuose

⁶ MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 279.

įstatymuose, tiek ir profesinės etikos taisyklėse. Profesinės etikos taisyklėse nustatyti reikalavimai advokato elgesiui yra objektyviai būtini: tik nepriekaištingo profesinio elgesio žmogui gali būti patikėta dalyvauti teisingumo įgyvendinimo procese. Leidimas šiame procese dalyvauti bet kam, neatsižvelgiant į jo elgesį, diskredituotų pačią teisingumo įgyvendinimo idėją⁷. Teisingumo užtikrinimas tiesiogiai priklauso tiek nuo teismo, tiek nuo advokatų darbo. Kuo tiksliau savo pareigas atlikinės teisės specialistai, tuo visuomenėje plačiau vyraus pasitikėjimo teisine sistema ir visa valstybe idėjos.

Istoriškai profesinė civilinė atsakomybė atsirado kaip sutartinė civilinė atsakomybė. Šiandien tiek bendrosios, tiek kontinentinės teisės tradicijos valstybėse pripažįstamas dualistinis profesinės civilinės atsakomybės pobūdis: profesinė atsakomybė gali atsirasti ir sutarties pažeidimo, ir delikto pagrindu.

Kartais atskirų profesijų asmenys savo paslaugas gali teikti ir nesant sutarties. Gydytojas teikia pirmąją pagalbą nualpusiam žmogui, paskirtas advokatas gina asmens interesus nemokamai ir t. t. Nesant sutartinių santykių, sutartinės civilinės atsakomybės už padarytą žalą nebus galima taikyti. Tuo tarpu profesinės pareigos ir būtinumas jų laikytis bei vykdyti jas rūpestingai išlieka, nes šios pareigos yra numatytos įstatyme. Jų pažeidimas jau tampa pagrindu taikyti deliktinę civilinę atsakomybę⁸. Kitaip sakant, nesvarbu, ar sutartis dėl paslaugų teikimo tarp asmenų sudaryta, ar nesudaryta, kiekvienas asmuo turi atlyginti padarytą žalą kitam asmeniui, gali skirtis tik kelias, kuriuo reikės eiti link tikslo – žalos atlyginimo.

Advokato paslaugos Lietuvoje gali būti teikiamos, kai klientas su advokatu, advokatais ar advokatų profesine bendrija dėl teisinių paslaugų susitaria, pasirašydami sutartį, ir tokios sutarties nesudarius, kai valstybės garantuojamai teisinei pagalbai teikti advokatas skiriamas įstatymų nustatyta tvarka⁹.

Valstybės garantuojamą teisinę pagalbą teikiantys advokatai skiriami, vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymu¹⁰. Šio įstatymo 15 straipsnio 3 dalyje nurodyta, jog pirminę teisinę pagalbą teikia savivaldybės administracijos valstybės tarnautojai, kurių pareigybių aprašymuose nustatytos teisinio pobūdžio funkcijos, darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis, kuriose numatytos teisinio pobūdžio darbo funkcijos, ir gaunantys darbo užmokestį iš savivaldybės biudžeto, arba advokatai (advokatų profesinės bendrijos), arba viešosios įstaigos, su kuriais savivaldybės yra sudariusios sutartį. Pirminė teisinė pagalba šio įstatymo prasme yra teisinė

⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje A. Marcinkevičius v. Lietuvos advokatų taryba, Nr. 3K-3-584/1999, kat. 1.

⁸ *Cit. op.* 6, p. 283.

⁹ Valstybės žinios, 2004, Nr. 50-1632, 48 str.

¹⁰ Valstybės žinios, 2000, Nr. 30-827.

informacija, teisinės konsultacijos, dokumentų, skirtų valstybės ir savivaldybių institucijoms, išskyrus procesinius dokumentus, rengimas, patarimai dėl ginčo sprendimo ne teismo tvarka, veiksmai dėl taikaus ginčo išsprendimo ir taikos sutarties parengimas. Šio įstatymo 17 straipsnio 1 ir 2 dalyse įtvirtinta, kad tarnybos konkurso būdu atrenka antrinę teisinę pagalbą teikiančius advokatus ir su jais sudaro sutartis. Siekiant užtikrinti nuolatinę antrinę teisinę pagalbą, sudaromos atskiros sutartys:

1) su advokatais, kurie nuolat teikia antrinę teisinę pagalbą tik asmenims, turintiems teisę ją gauti;

2) su advokatais, kurie prireikus teikia antrinę teisinę pagalbą.

Taigi asmenys, kurie turi teisę gauti pirminę arba antrinę valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, nesudaro sutarčių su advokatais, kurie teikia pagalbą. Pirminės pagalbos atveju advokatai sudaro sutartis su savivaldybėmis, antrinės pagalbos – su tarnybomis, kurių uždavinys yra užtikrinti antrinės teisinės pagalbos teikimą, o funkcijos numatytos Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 9 straipsnio 3 dalyje.

Kitais atvejais tarp kliento ir advokato, teikiančio teisinės paslaugas, susiklosto sutartiniai santykiai, kadangi asmuo, norėdamas gauti kvalifikuotas paslaugas, privalo pasirašyti sutartį, kurios pagrindu bus atliekami numatyti veiksmai. Atlikdamas pavedimus pagal susitarimą ar paskyrimą, advokatas pateikia sutartį dėl teisinių paslaugų ar šios sutarties išrašą¹¹.

Apibendrinant aukščiau išdėstyta, galima daryti išvadą, jog Lietuvoje pripažįstama dvejopa advokatų civilinės atsakomybės teisinė prigimtis: jų civilinė atsakomybė gali atsirasti ir pagal sutartinės, ir pagal deliktinės civilinės atsakomybės taisykles. Tai priklauso nuo to, ar tarp kliento ir advokato buvo sudaryta sutartis dėl teisinių paslaugų teikimo ar nebuvo. Nepaisant skirtingų civilinės atsakomybės rūšių, kliento teisės ir teisėti interesai abejais atvejais turėtų būti užtikrinti tinkamai, t. y. pripažinus advokatą kaltu, žala klientui turi būti atlyginta.

¹¹ Valstybės žinios, 2004, Nr. 50-1632, 49 str. 1 d.

3. Advokatų profesinės civilinės atsakomybės subjektai

Prievolės aktyvioji šalis, t. y. ieškovas, visais atvejais bus asmuo, kuriam advokatas padarė žalos, pažeisdamas savo profesines pareigas. Toks asmuo gali būti ir advokato klientas, ir tretysis asmuo. Pirmuoju atveju advokatą ir klientą gali sieti sutartiniai santykiai, jeigu tarp kliento ir advokato yra sudaryta sutartis, tačiau gali ir nesieti, kai teisinės paslaugos yra teikiamos nesant sutarties. Todėl, atsižvelgiant į konkrečios situacijos aplinkybes, gali būti taikomos tiek sutartinės civilinės atsakomybės, tiek ir deliktinės atsakomybės taisyklės. Antruoju atveju, kai prievolės aktyvioji šalis yra tretysis asmuo, ir advokato su tokiu asmeniu sutartiniai santykiai nesieja, bus taikomos tikrai deliktinės civilinės atsakomybės taisyklės.

Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 21 straipsnio 1 dalis bei 26 – 28 straipsniai numato kelias advokato veiklos, t. y. teisinių paslaugų teikimo, formas:

1. advokatas veikia individualiai, įkūręs advokato darbo vietą, teisinių santykių subjektas yra pats advokatas;
2. advokatai partnerystės pagrindais, neįsteigę juridinio asmens, veikia sudarę jungtinės veiklos (partnerystės) sutartį ir įkūrę advokatų darbo vietą;
3. advokatai turi teisę veikti Civilinio kodekso ir Advokatūros įstatymo nustatyta tvarka įsteigdami privatųjį juridinį asmenį, kurio teisinė forma yra advokatų profesinė bendrija.

Šių veiklos formų išskyrimas turi reikšmę, nustatant prievolės pasyviają šalį, t. y. atsakovą:

1. jeigu advokatas veikia individualiai, jis už žalą atsako asmeniškai visu savo turtu, t. y. jo civilinė atsakomybė yra neribota. Tokią išvadą galima daryti, išanalizavus Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 20 straipsnį, kurio 1 dalis numato, kad advokato ar advokatų profesinės bendrijos profesinė civilinė atsakomybė už vykdant advokato veiklą fiziniams ar juridiniams asmenims padarytą žalą, viršijančią 1000 litų, draudžiama privalomuoju draudimu. Tokiu būdu įstatyme įtvirtintas saugiklis, kuris papildomai apsaugo kliento interesus, nes jis, patyręs didesnę nei 1000 litų žalą, galėtų prašyti ją atlyginti draudimo bendrovės. Privalomojo draudimo minimali draudimo suma yra 100 000 litų vienam draudimui įvykiui, tačiau, jeigu draudimo išmokos nepakanka visai žalai atlyginti, žalą padaręs advokatas atlygina faktinės žalos dydžio ir draudimo išmokos skirtumą (Lietuvos Respublikos

advokatūros įstatymo 20 straipsnio 9 dalis). Šiuolaikiniame pasaulyje neretai civilinės apyvartos objektai yra žymiai didesnės nei 100 000 litų vertės, todėl teismuose turtinių ginčų dydis atitinkamai taip pat nemažas. Tokiu atveju advokatas, pažeidęs profesines pareigas, būtų priverstas atlyginti visą žalą, viršijančią minimalią draudimo sumą, kadangi Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas numato visiško nuostolių kompensavimo principą¹². Rekomenduotina advokatui pačiam papildomai draustis advokato profesinės civilinės atsakomybės draudimu už, vykdant advokato veiklą, fiziniams ar juridiniams asmenims padarytą žalą, ypač tais atvejais, kai advokatas dažnai paslaugas teikia juridiniams asmenims. Tokia galimybę numato Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 20 straipsnio 5 dalis;

2. jeigu advokatai partnerystės pagrindais, neįsteigę juridinio asmens, veikia sudarę jungtinės veiklos (partnerystės) sutartį ir įkūrę advokatų darbo vietą, jų veiklai taikomas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso LI skyrius, įtvirtinantis jungtinės veiklos (partnerystės) sutartį. Šiuo atveju kiekvienas advokatas atsako pagal bendras sutartines prievoles visu savo turtu proporcingai jo dalies dydžiui¹³. Kadangi advokato atsakomybė yra neribota, kaip ir vykdant veiklą individualiai, yra taikomos tos pačios privalomojo civilinės atsakomybės draudimo taisyklės kaip individualiai veikiančiam advokatui, taip pat ir dėl papildomo draudimo;
3. jeigu advokatai veikia, įsteigdami privatųjį juridinį asmenį, kurio teisinė forma yra advokatų profesinė bendrija, yra taikoma Advokatūros įstatymo 28 straipsnio 5 dalis. Už advokatų profesinės bendrijos prievoles, atsiradusias pagal advokatų profesinės bendrijos vardu sudarytas sutartis dėl teisinių paslaugų teikimo, kai joms įvykdyti neužtenka advokatų profesinės bendrijos turto, visu savo turtu atsako tas advokatų profesinės bendrijos dalyvis, kuris teikė teisines paslaugas. Jeigu nėra aišku, kuris iš advokatų teikė teisines paslaugas, arba jeigu teisines paslaugas teikia ne advokatų profesinės bendrijos dalyvis, už prievoles pagal sutartis dėl teisinių paslaugų teikimo, kai joms įvykdyti neužtenka advokatų profesinės bendrijos turto, atsako visi jos dalyviai visu savo turtu proporcingai kiekvieno dalyvio reikalavimo teisės į profesinės bendrijos turto dalį dydžiui. Be to, minimu atveju gali būti draudžiama tiek atskirų advokatų, tiek profesinės bendrijos civilinė

¹² *Cit. op.* 3, 6.251 straipsnis.

¹³ *Cit. op.* 3, 6.975 straipsnio 1 dalis.

atsakomybė, laikantis tų pačių taisyklių kaip ir vieno advokato profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo atveju (Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 20 straipsnio 4 dalis). Taigi ieškovo reikalavimas dėl žalos, padarytos advokatui netinkamai teikiant teisinę paslaugą, atlyginimo visų pirma būtų nukreiptas į draudimo bendrovę, kurioje advokatų profesinė bendrija kaip privatus juridinis asmuo yra apsidraudęs civilinę atsakomybę. Jeigu draudimo išmokos nepakanka visai žalai atlyginti, advokatų profesinę bendrija atlygina faktinės žalos dydžio ir draudimo išmokos skirtumą. Tačiau teoriškai įmanoma, jog net ir advokatų profesinės bendrijos turto nepakaks visai žalai atlyginti, tokiu atveju likusią dalį turėtų atlyginti advokato, kuris teikė teisinę paslaugą, draudimo bendrovė civilinės atsakomybės draudimo ribose. Jeigu draudimo išmokos vis dar nepakanka visai žalai atlyginti, advokatas, teikęs teisinę paslaugą ir pažeidęs savo profesines pareigas, savo turtu atlygina likusios faktinės žalos dydžio ir draudimo išmokos skirtumą.

Nors išvardintos advokato veiklos formos skiriasi tarpusavyje, bet pagrindinis žalos atlyginimo principas taikomas vienodai – žala bet kuriuo atveju turi būti atlyginama visiškai ir, jei kitų kompensavimo šaltinių (draudimo išmokų, advokatų profesinės bendrijos turto) atitinkamomis sąlygomis nepakanka, reikalavimas atlyginti žalą vis tiek bus nukreiptas į advokato turtą.

Kitose valstybėse pasyvioji šalis gali vadintis kitaip, tačiau esmė išlieka ta pati. Lyginamąją analizę tikslinga pradėti nuo JAV, nes būtent šios šalies visuomenė pretenduoja į labiausiai besibylinėjančios visuomenės statusą, yra labai didelis tiek absoliutus, tiek tenkantis šimtui tūkstančių gyventojų advokatų skaičius¹⁴ (tiesa, plačiojoje JAV visuomenėje pasigirsta kalbų, jog visgi advokatų, teisininkų skaičius jų šalyje yra netgi per didelis¹⁵), o ši teisės sargų profesija pripažįstama labai prestižine. Dėl šių priežasčių JAV valstybės praktika advokatų profesinės atsakomybės srityje yra pakankamai išplėtotą.

Prievolės aktyvioji šalis, kaip ir Lietuvos teisinėje sistemoje, yra asmuo, kuriam advokatas padarė žalą, pažeisdamas savo profesines pareigas. Toks asmuo gali būti ir advokato klientas ir tretysis asmuo. Pasyviosios prievolės šalies klausimas JAV reglamentuojamas taip: advokato civilinė atsakomybė gali būti asmeninė (kai jis praktikuoja vienas) arba gali būti solidari advokatų firmos dalininkų atsakomybė, tačiau

¹⁴ ENNIS, J. Demographics [interaktyvus]. 2006-12-08 [žiūrėta 2008-03-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.judicialreports.com/2006/12/demographics.php>>.

¹⁵ Are There Too Many Lawyers? [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-30]. Prieiga per internetą: <http://www.power-of-attorneys.com/are_there_too_many_lawyers.htm>.

asocijuotas advokatas, kuris yra įsidarbinęs firmoje, tačiau nėra jos akcininkas ir pats neatlika neteisėtų veiksmų, sukėlusių kitiems asmenims žalos, nėra pripažįstamas atsakingu, net jeigu jo vardas ar pavardė figūruoja firmos pavadinime ar ant jos firminių blankų¹⁶.

Anglijos teisinė sistema *inter alia* yra unikali tuo, kad neegzistuoja vieninga advokato samprata, kadangi yra skiriamos dvi teisininkų, teikiančių teisinę pagalbą, kategorijos:

- solisitoriai (angl. - *solicitors*), kurie gali atstovauti tik žemesniuose teismuose (įgijus papildomas kvalifikacijas šią teisę galima išplėsti) ir koncentruojasi teisinių dokumentų rengimo, teisinio konsultavimo srityse;
- baristeriai (angl. – *barristers*) turi teisę atstovauti klientus visuose Anglijos teismuose. Jie taip pat gali teikti teises konsultacijas. Pažymėtina, kad baristeriai paprastai tiesiogiai nebendruoja su teisme atstovaujamu klientu, o daro tai per solisitorius, kurie parengia reikalingą bylai medžiagą ir supažindina su ja baristerius. Baristeriai praktikuoja kaip nepriklausomi (angl. - *self employed*) profesionalai. Jie gali steigti bendrus biurus ir naudotis bendro aptarnaujančiojo personalo paslaugomis, tačiau jų teisinė praktika išlieka individuali¹⁷.

Solisitorių bendras pareigas iki 2007 m. liepos 1 d. numatė specialus įstatymas (taisyklės), tačiau 2007 m. liepos 1 d. įsigaliojo Solisitorių elgesio kodeksas, kuris yra taikomas iki šiol¹⁸. Tokiu būdu solisitorių pareigos ir siektinas elgesio modelis buvo įtvirtinti viename teisės akte, parengiant pakankamai aiškų ir nedviprasmišką normų rinkinį, pačiame rinkinyje smulkiai numatant paaiškinimus, komentarus, situacijų vertinimus. Manytina, jog tokie pasikeitimai atneš daug naudos solisitorių profesinės atsakomybės srityje, sustiprins teisinio tikrumo pamatus, leis solisitoriam jaustis labiau užtikrintais dėl vienos ar kitos pareigos buvimo ar nebuvimo, jų teisinio aiškinimo.

Specifinės sutartinės solisitorių pareigos priklauso nuo teikiamų teisinių paslaugų pobūdžio. Jos gali skirtis tam tikru laipsniu, priklausomai nuo paslaugų pobūdžio, siekiamo teisinio rezultato ir pan., tačiau negali būti nesuderinamos su bendrosiomis pareigomis, įtvirtintomis Solisitorių elgesio kodekse.

¹⁶ HUTCHESON, Sterling, MONROE C. M. Actions Against Attorneys For Professional Negligence [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2008-03-30], p. 10. Prieiga per internetą: <www.westlaw.com>.

¹⁷ PUNELIS, V. Teisines paslaugas teikiantys asmenys kai kuriose Europos valstybėse [interaktyvus]. 2003, [žiūrėta 2008-03-30]. Prieiga per internetą: <http://www.advo.lt/article.php?id_art=14>.

¹⁸ Solicitors' Code of Conduct 2007 [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-30]. Prieiga per internetą: <<http://dispute.practicallaw.com/7-367-9961>>.

Taigi solisitorijų atsakomybė už klientui padarytą žalą gali atsirasti ir sutarties (rašytinės, žodinės, numanomos iš konkludentinių veiksmų), ir delikto pagrindu.

Baristeriai, skirtingai nei solisitoriai, dažniausiai sutarties nei su klientu, nei su kliento solisitoriumi nesudaro. Jų profesinės pareigos atsiranda įstatymo, o ne sutarties pagrindu, ir jie naudojami didesniu imunitetu nuo civilinės atsakomybės, nes veikia išimtinai teisme ir yra laikomi teismo pareigūnais. Tačiau kai baristeris pažeidžia teisės normas, jo profesinė civilinė atsakomybė atsiranda bendrais pagrindais.¹⁹ Pažymėtina, jog anksčiau baristeriai naudojami imunitetu nuo profesinės atsakomybės, tačiau paskutiniu metu šios idėjos buvo atsisakyta²⁰. Jų elgesį ir pareigas reglamentuojantis teisės aktas Anglijoje ir Velse – Baristerių elgesio kodeksas, kurio aštunta redakcija įsigaliojo 2004 m. spalio 31 d.²¹ Kaip ir solisitorijų atveju, Baristerių elgesio kodeksas įtvirtina pagrindines jų pareigas, elgesio modelį, kurio turi laikytis sąžiningai ir atsakingai dirbantis ir nenorintis būti patrauktas atsakomybėn už rūpestingumo pareigos pažeidimą.

4. Etika, teisė ir atsakomybė

Turbūt kiekvienam kyla klausimas, ką etika reiškia ir kokią vietą užima teisės srityje. Daugybė žmonių teisės profesionalus įsivaizduoja kaip labai neetiškus, neturinčius moralinio supratimo, siekiančius išskirtinai valdžios ar materialinių dalykų. Suprantama, šioje srityje kaip ir bet kurioje kitoje profesijoje, rasime elgesio pavyzdžių nuo pagirtinų ir sektinų iki akivaizdžiai netinkamų ir peiktinų, tačiau teisė neatskiriamai susijusi su etikos principais. Teisės praktika paremta ir lydima etikos reikalavimų. Teisinė etika yra daugiau nei įdomių filosofinių teiginių, apmąstymų rinkinys, ji nurodo terpę, taisykles, kurių privalo laikytis praktikuojantys teisės specialistai. Be to, kito personalo (ne advokatų) elgesio modelis taip pat yra sąlygotas etikos. Šios taisyklės ne tik apibrėžia galima elgesio modelį, bet ir užtikrina, kad teisinėje sistemoje veiktų pamatiniai sąžiningumo ir teisingumo principai. Be jų JAV teisinė sistema nefunkcionuotų taip, kaip yra dabar. Geriausias teisinės etikos pavyzdys – konfidencialumo tarp kliento ir advokato užtikrinimas. Abejotina, ar klientas atskleis savo galima nusikalstamo elgesio aplinkybes,

¹⁹ MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 294.

²⁰ Plačiau baristerių imuniteto ir šio instituto genezės klausimai bus aptarti 5.1.4. darbo skyrelyje, 30-31 psl.

²¹ Code of Conduct [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.barstandardsboard.org.uk/standardsandguidance/codeofconduct/>>.

jeigu turės įtarimą, jog ši informacija galėtų patekti į platesnę nei advokato – kliento santykių erdvę²².

Taigi teisė ir etika yra ne atskiros sąvokos ir reiškiniai, o tik bendras jų laikymasis užtikrina, kad bus pasiekti tie tikslai, be kurių neįsivaizduojama teisė ir teisingumo įgyvendinimas. Nesilaikant etikos reikalavimų, nėra teisės, ir atvirkščiai. Dažnai valstybės ar tam tikrų organizacijų (pavyzdžiui Tarptautinės advokatų asociacijos) parengtuose teisės aktuose, taisyklėje, įtvirtinančiose advokatų pareigas, yra tam tikras laipsnis etinių reikalavimų. Atsižvelgiant į tai, kad atskirose valstybėse, advokatų, teisininkų asociacijose yra priimti etikos kodeksai, etiško elgesio modeliai ar panašūs dokumentai, galima daryti bendrą išvadą, kad ne tik JAV, bet ir kitų valstybių teisinės sistemos nebūtų tiek išstobulintos, kiek tai yra padaryta iki šių laikų. Pažeidęs tam tikrą konkrečią pareigą, advokatas automatiškai dažnai neatitinka ir etikos reikalavimų, ir atvirkščiai, nesilaikydamas tam tikrų etikos normų, jis gali būti patrauktas atsakomybėn ir už teisės aktų pažeidimus. Atsakomybė, etika ir teisė yra visuma susijusių reiškinių, kuriuos net ir teorinių lygmeniu nagrinėti atskirai gali būti ypatingai sudėtinga, o praktikoje galbūt net neįmanoma.

²² LYNTON, J. S., LYNDALL, T. M. *Legal ethics and Professional responsibility*. s.l: Thomson Delmar Learning, 1993, p. 7.

5. Advokatų profesinės civilinės atsakomybės sąlygos

Civilinė atsakomybė, kaip ir bet kuri kita prievolė, atsiranda tik esant tam tikriems juridiniams faktams. Civilinės atsakomybės atsiradimo ypatumas yra tas, kad vienas juridinis faktas paprastai nėra pagrindas jai atsirasti. Tik esant būtinų juridinių faktų sudėčiai galima kalbėti apie civilinę atsakomybę kaip apie egzistuojančią prievolę. Kontinentinės teisės sistemos šalyse juridiniai faktai, kurių pagrindu atsiranda civilinė atsakomybė, yra vadinami civilinės atsakomybės sąlygomis²³. Advokato profesinei civilinei atsakomybei atsirasti reikia visų keturių sąlygų:

1. neteisėtų veiksmų;
2. kaltės;
3. žalos;
4. priežastinio ryšio tarp neteisėtų veiksmų ir žalos.

Žemiau kiekviena iš sąlygų bus nagrinėjama atskirai.

5.1. Neteisėti veiksmai

Advokato civilinė atsakomybė galima tik tada, kai advokato veiksmai yra neteisėti, t. y. jis pažeidžia teisės aktuose įtvirtintas savo profesines pareigas, teisines paslaugas teikia nekvalifikuotai, neatidžiai ar nerūpestingai arba apskritai neatlieka tų pareigų, kurios pagal susiklosčiusią situaciją buvo būtinos atlikti.

Apskritai advokato funkcijos sukuria jam daugybę teisinio ir moralinio pobūdžio įpareigojimų, kurie netgi gali prieštarauti vienas kitam. Advokatas gali būti susaistytas tam tikromis pareigomis ir įsipareigojęs:

- klientui;
- teismams ir kitoms institucijoms, kuriose advokatas veda savo kliento bylą ar veikia jo vardu;
- teisininko profesijai apskritai ir kiekvienam jos atstovui atskirai;

²³ MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 98.

- visuomenei, kuriai laisvos ir nepriklausomos profesijos, įpareigojančios laikytis profesinių taisyklių, buvimas yra esminė žmogaus teisių ir kitų interesų apsaugos valstybėje ir visuomenėje priemonė²⁴;

Advokato pareigos Lietuvos Respublikoje įtvirtintos įvairiuose teisės aktuose: advokatas privalo sąžiningai atlikti savo pareigas, laikytis Lietuvos advokatų etikos kodekso reikalavimų ir elgtis dorai bei pilietiškai, savo veikloje laikytis duotos advokato priesaikos ir įstatymų, saugoti advokato veiklos metu jam patikėtą informaciją ir jos neatskleisti, teismo posėdžio metu dėvėti mantiją, nuolat tobulinti profesinę kvalifikaciją, Lietuvos Respublikos archyvų įstatymo nustatyta tvarka saugoti advokato veiklos dokumentus, kas penkeri metai Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nustatyta tvarka pasitikrinti sveikatą²⁵; Advokatų profesinės etikos kodekse²⁶ numatytos rūpestingumo, protingumo, nepriklausomumo, konfidencialumo, sąžiningumo pareigos, pareiga vengti interesų konflikto ir kt.; Lietuvos Advokatūros įstatuose - laikytis Advokatūros įstatymo, Lietuvos advokatų etikos kodekso ir šių įstatų reikalavimų, mokėti visuotinio advokatų susirinkimo nustatyta stojamąjį nario mokestį ir mėnesinę įmoką, tobulinti savo kvalifikaciją, laikytis visuotinio advokatų susirinkimo ar kitų Lietuvos advokatūros organų sprendimų; Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse²⁷, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse²⁸ ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse²⁹ numatytos advokatų pareigos atitinkamame procese; taip pat advokato pareigos gali būti numatytos sutartyse su klientais dėl teisinių paslaugų teikimo.

Pabrėžtina, kad tais atvejais, kai advokatas pažeidžia savo profesines pareigas santykiuose su klientu, kyla profesinė civilinė atsakomybė, tačiau, jeigu advokatas pažeidžia savo profesines pareigas teismui (pavyzdžiui, teisme elgiasi nekorektiškai) arba kitam advokatui (pavyzdžiui, nesąžiningai konkuruoja), gali kilti ir drausminė ar baudžiamoji atsakomybė. Bet kokių atveju, siekiant tobulinti visą teisinę sistemą ir atskirai kiekvieno advokato elgesį atitinkamomis aplinkybėmis, už bet kurios pareigos pažeidimą turėtų būti keliamas klausimas dėl advokato patraukimo atsakomybėn.

Advokatų profesinės etikos taisyklių 3 punktą reikalauja, kad advokatas ar advokato padėjėjas tiksliai ir nenukrypstamai laikytųsi įstatymų, būtų aukštos moralės ir

²⁴ The Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE) Code of conduct [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-30], p. 1.1. Prieiga per internetą: <http://www.ccbe.org/fileadmin/user_upload/NTCdocument/2006_code_enpdf1_1182240432.pdf>.

²⁵ Valstybės žinios, 2004, Nr. 50-1632, 39 str.

²⁶ Valstybės žinios, 2005, Nr. 130-4681.

²⁷ Valstybės žinios, 1985, Nr. 1-1.

²⁸ Valstybės žinios, 2002, Nr. 37-1341.

²⁹ Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340.

nepriekaištingo elgesio. Todėl nepakanka įvertinti advokato veiklą tik įstatymų aspektu, bet būtina jo veiksmus vertinti ir profesinę etiką reguliuojančių normų kontekste. Konstatavimas, kad advokato ar advokato padėjėjo veiksmuose nėra nusikaltimo sudėties, todėl baudžiamosios teisės prasme jo veiksmai yra nepriekaištingi, automatiškai dar nereiškia, kad nebuvo pažeisti ir profesinės etikos reikalavimai. Pagal Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 19, 20, 40 ir 43 straipsnius pagrindas taikyti drausmines sankcijas (taip pat pačias griežčiausias – išbraukimą iš advokatų ar advokatų padėjėjų sąrašo) advokatui ar advokato padėjėjui yra ne tik įstatymų, bet ir profesinės etikos taisyklių pažeidimas³⁰. Kaip minėta aukščiau, advokatų darbe etikos reikalavimai neatskiriami nuo teisės reikalavimų, o kai kuriose šalyse, pavyzdžiui JAV, būtų galima diskutuoti, kuriai iš šių sričių telkiamas didesnis dėmesys.

5.1.1. Lietuvos Respublikos teismų pozicija

Advokato profesinės civilinės atsakomybės klausimai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje dar nėra pakankamai išanalizuoti, jog galima būtų padaryti galutines ir neginčijamas išvadas. Esant tik kelioms byloms šioje srityje, yra puiki terpė tolimesniems ieškojimams ir pozicijos nukreipimams teisinga ir tinkama linkme. Nors negalima teigti, jog advokatų profesinė atsakomybė yra naujas institutas, tačiau akivaizdu, kad iki šiol Lietuvos visuomenėje šis klausimas nebuvo itin aktualus. Manytina, kad daugėjant teisinių ginčų, augant visuomenės išprusimui teisės srityje, advokatų profesinės atsakomybės klausimai taps ypatingai reikšmingi ir aktualūs.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas iki šiol yra pasisakęs dėl advokato veiksmų neteisėtumo keliose bylose. Jų aptarimui ir analizei reikėtų skirti daugiau dėmesio, nes tai kol kas vienintelės praktinės gairės šioje srityje:

- 2006 m. balandžio 19 d. nutartimi³¹ teisėjų kolegija nustatė, kad advokatas buvo sudaręs atstovavimo sutartį su ieškovu atstovauti jo interesams visose civilinėse ir baudžiamosiose bylose. Ieškovas taip pat sudarė atstovavimo sutartis su kitais advokatais iš tos pačios advokatų kontoros, iš kurios vienas advokatas tuo pačiu metu buvo sudaręs sutartį su atsakovu. Byloje pirmasis advokatas pateikė sąskaitų – faktūrų nuorašus, kuriuos padarė nuo advokato, atstovavusio atsakovą, patvirtintų nuorašų, t. y. pasinaudojo tos pačios

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje *A. Marcinkevičius v. Lietuvos advokatų taryba*, Nr. 3K-3-584/1999, kat.1.

³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje *SIA „Parex Express Kredit“ v. UAB „Parex Lizingas*, Nr. 3K-3-218/2006, kat. 96.1.

advokatų kontoros kito advokato turima informacija. Teisėjų kolegija konstatavo, kad taip advokatas pažeidė Advokatūros įstatymo 39 straipsnio 1 dalis 1 punktą („advokatas privalo sąžiningai atlikti savo pareigas. Advokatas privalo laikytis Lietuvos advokatų etikos kodekso reikalavimų ir elgtis dorai bei pilietiškai“) ir Advokatų profesinės etikos kodekso 3 straipsnio 3.2 punkto nuostatas („jei atstovaujant klientams kyla interesų konfliktas ar pavojus, kad bus pažeistas konfidencialumas ar advokato nepriklausomumas, advokatas turi nustoti veikti tų klientų vardu“). Šios bylos kontekste būtų galima kalbėt apie dviejų advokatų profesinę atsakomybę. Tiek tas advokatas, kuris padarė nuorašus nuo atsakovo advokato, tiek tas, kuris leido arba sudarė visas sąlygas padaryti nuorašams priešingos šalies advokatui, netinkamai ir nerūpestingai atliko savo pareigas. Jiems abejiems taikomos tos pačios elgesio taisyklės, abu turi vengti interesų konflikto, abu turi užtikrinti konfidencialumą santykiuose su klientu. Manytina, jog abudu pažeidė pareigas, įtvirtintas Lietuvos Respublikos advokatūros įstatyme ir Advokatų profesinės etikos kodekse;

- 2006 m. gruodžio 6 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas priėmė nutartį³² civilinėje byloje, kurioje nustatė, kad ieškovas perleido nekilnojamąjį turtą atsakovei, kuri kaip advokatė atstovavo jam atkuriant nuosavybės teises į jį. Įsigydama patalpas pagal pirkimo – pardavimo sutartį, kainos (10 000 Lt) atsakovė jam nesumokėjo, nes tokiu būdu, t. y. perleidžiant nekilnojamąjį turtą, jai buvo atsiskaityta už suteiktas advokato paslaugas. Sandorio sudarymo metu galiojo 1998 m. birželio 25 d. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 37 straipsnio 1 dalies redakcija, nustatanti, kad advokatas, įrašytas į praktikuojančių advokatų sąrašą, negali dirbti ar eiti kitų apmokamų pareigų įmonėse, įstaigose ir organizacijose, užsiimti verslu, išskyrus teisinės pagalbos teikimą, ir 3 dalies redakcija, pagal kurią advokatas pats ar kito asmens vardu neturėjo teisės bet kokių sandorių pagrindu įsigyti iš savo klientų, kuriems jis atstovavo ar kuriuos gynė byloje, turto ar teisių į šį turtą, tokios sutartys negalioja. Advokatės neteisėti veiksmai pasireiškė minėtų imperatyvių normų pažeidimu, sandoris buvo pripažintas negaliojančiu nuo jo sudarymo dienos. Ši byla yra, galima sakyti, paprasta ir unikali tuo, jog pagal bylos aplinkybės akivaizdu, kad

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje G. A. P. v. A. S., A. S., V. P. P., A. P., Nr. 3K-3-629/2006, kat. 21.4.1.1.

advokatės veiksmai yra neteisėti. Tuo metu galiojusio įstatymo norma aiškiai ir nedviprasmiškai nurodo galimą advokato elgesio modelį, nepalikdama per daug vietos teisės aiškinimui ar spekuliacijoms. Teismui užteko išsiaiškinti, kad turtas iš kliento perėjo advokatės nuosavybėn, o perėjimo pagrindas buvo teisinių paslaugų teikimas ir atlygis už jas;

- 2006 m. rugsėjo 25 d. nutartimi³³ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nustatė, kad žala ieškovi atsirado dėl to, kad atsakovai (buvęs ieškovo turto administratorius, jo atstovė ir advokatas, veikęs pagal atstovavimo sutartį) ieškovo vardu be pagrindo pareiškė ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo ieškovo skolininkui. Dėl to ieškovas skolininkui turėjo sumokėti 90 800 Lt žalos atlyginimą. Nors teismas žemesnių instancijų teismų sprendimus panaikino ir bylą perdavė nagrinėti iš naujo dėl to, kad nebuvo nustatinėjama dėl kurio atsakovo kokia nuostolių dalis atsirado, taigi neatskleista bylos esmė, nes neišaiškintos svarbiausios faktinės bylos aplinkybės, tačiau galima daryti išvadą, kad advokato veiksmai gali būti neteisėti ir dėl to, jog jis piktnaudžiavo procesinėmis teisėmis, remiantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 95 straipsniu, kadangi, atstovaudamas ieškova, civilinėje byloje nesąžiningai, be teisėto pagrindo pareiškė ieškinį atsakovui. Šiuo atveju neteisėti veiksmai kyla iš Lietuvos Respublikos civilinio kodekso normų, tačiau galima įžvelgti ir Advokatų profesinės etikos kodekso 6.6 punkto, kuris įtvirtina, jog advokatas privalo konsultuoti, ginti klientą ar jam atstovauti sąžiningai, rūpestingai ir protingai, pažeidimą. Šioje byloje Teismai turėtų išnagrinėti atsakovų, tame tarpe ir advokato, veiksmus ir nustatyti kiekvieno iš jų neteisėtų veiksmų dydį ir reikšmingumą ieškovo žalos atsiradimui ir įpareigoti atlyginti žalą. Tiesa, advokato profesinė atsakomybė šiuo atveju gali kilti tik tada, jeigu pagal esamas aplinkybes buvo aiškiai galima daryti išvadą, jog ieškinys yra nepagrįstas, o jo pareiškimas gali būti pripažintas piktnaudžiavimu. Jeigu aplinkybių ir situacijos vertinimas nėra vienareikšmiškas, manytina, kad atsakomybė kilti neturėtų, nes būtent teismas sprendžia ginčytinas situacijas.

³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Parex lizingas“ v. UAB „MRI Finansinis auditas“, B. S., advokatas A. Š., Nr. 3K-3-439/2006, kat. 28.1, 44.5.2.17.

5.1.2. Užsienio valstybių praktika. JAV

JAV bendrųjų sąlygų klausimas reglamentuotas taip: advokatų profesinės atsakomybės sąlygos yra bendros:

- advokatų pareiga elgtis rūpestingai, apdairiai ir laikytis tokių elgesio normų, kaip laikytusi kiti teisės profesionalai panašiose situacijose (angl. – *duty of care*);
- tokių pareigų pažeidimas;
- klientui sukelta žala, praradimai, turto netekimas;
- priešastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos.

Paprastai ieškovas turi įrodyti visas sąlygas, įskaitant priešastingumą³⁴. Taigi kaltė nėra preziumuojama, kaip tai numato Lietuvos Respublikos įstatymai. Diskutuotina, ar teisingas toks reglamentavimas, kai visa įrodinėjimo našta tenka ieškovui, turint omenyje, kad atsakovas yra teisės specialistas. Kilus neaiškumams, ar visoms sąlygoms įrodyti pakanka informacijos, abejonės turėtų būti traktuojamos advokato naudai, kadangi ieškovui tenka pareiga jas įrodyti, o priešingų prezumpcijų nenumatyta.

Ieškiniai prieš advokatus profesinės civilinės atsakomybės bylose gali turėti daugybę priežasčių, ištakų: advokato sprendimas rinkti priešingos šalies advokato etikos reikalavimų neatitikimus; advokato negatyvūs pareiškimai teisėjui apie oponuojantį advokatą; advokato viešas pareiškimas, kad kitas advokatas pareiškė visiškai nepagrįstą ieškinį, tiksliai siekdamas atlygio iš kliento; advokato piktnaudžiavimas procese, pateikiant nereikalingų dokumentų teismui; advokato klaida pateikiant pasiūlymą dėl turto padalijimo būdo; netinkamos taktikos pasirinkimas, apklausiant liudytoją; netgi sprendimas pradėti bylą. Nors profesinės civilinės atsakomybės bylas advokatams gali inicijuoti jų tiesioginiai klientai, tačiau visgi dažniau priešinga šalis ar jos advokatas pareiškia ieškinį.³⁵ Pavyzdžiai byloja, kad ši profesija itin jautri, praktiškai bet kokia klaida, aplaidumas, piktnaudžiavimas ar netinkamos taktikos naudojimas gali iššaukti bylą prieš advokatą. Ir tai yra pateisinama dėl tos priežasties, kad asmenys, turintys užtikrinti teisingumą, sąžiningai ir teisingai taikyti normas ir laikytis etikos reikalavimų, patys turi būti itin atidūs ir rūpestingi, norėdami kvalifikuotai atstovauti kitus asmenis ir

³⁴ GREENBERG, A. E. Shifting the causation burden of proof in legal malpractice actions: courts are applying doctrines taken from other types of cases and placing the burden on defendant attorneys on the basis of public policy considerations. *In Defense Counsel Journal* [interaktyvus]. 2004, [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <http://findarticles.com/p/articles/mi_go1669/is_200407/ai_n5989118>.

³⁵ LONG, Alex B., Attorney Liability for Tortious Interference: Interference with Contractual Relations or Interference with the Practice of Law? *In The Georgetown Journal of Legal Ethics* [interaktyvus]. 2005, [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3975/is_200504/ai_n13499116/pg_8>.

jiems patarinėti. Tokia praktika veda į tobulesnį ir teisingesnį reguliavimą, teismų praktiką ir advokatų elgesio modelį, o griežtesni reikalavimai advokatams, nors ir sukuria jiems papildomų problemų, tačiau būtini visos visuomenės labui.

Advokatų, praktikuojančių JAV, pareigos, kurias pažeidus gali kilti ar kyla profesinė civilinė atsakomybė, įtvirtintos atitinkamuose įstatymuose, federaliniuose arba atskirų valstijų advokatų profesinio elgesio kodeksuose ar taisyklėse, taip pat advokato ir kliento sutartyje dėl teisiniu paslaugų teikimo. Pirmiausia, advokatai, ieškodami tinkamo patarimo, pamokymo, atsigręžia į advokatų etikos taisykles. Besipraktikuojantys federaliniuose teismuose, dažnai susiduria su painiu reglamentavimu, nevienodomis civilinio ir baudžiamojo procesų taisyklėmis, kurios lemia, kad aukščiausieji valstybės teismai taiko skirtingus etikos reikalavimus. Apygardos teismai vadovaujasi įvairiais požiūriais, kurie susiformuoja, priklausomai nuo konkrečios valstijos, kurioje yra teismas. Tai sukelia problemų tiems advokatams, kurių veikla koncentruojasi nacionaliniu lygmeniu, ir suteikia užtikrintumo ir aiškumo tiems, kurie dirba išskirtinai atitinkamos apygardos ribose³⁶. Kiekvienoje valstybėje, kurią sudaro santykinai atskiros teritorijos, pavyzdžiui, valstijos, turinčios savitą teisinį reguliavimą, kyla problema dėl teisės aktų ir teismų praktikos vienodinimo. Advokato rūpestingumo pareigos pažeidimas ir neteisėti veiksmai gali atsirasti dėl nepakankamo kitos teritorijos teisinės sistemos žinojimo. Nors tie skirtumai dažniausiai nėra dideli, tačiau to profesinei atsakomybei kilti pakanka, kadangi reikalavimai advokatų elgesiui išties griežti.

Amerikos advokatų asociacija (angl. - *American Bar Association - ABA*) yra didžiausia pasaulyje veikianti teisės profesionalų asociacija, veikianti savanorišku principu, vienijanti daugiau nei 400 tūkstančių narių. Jos tikslas – reprezentuoti teisės profesionalus, prisidėti prie teisingumo skatinimo visuomenėje, profesinio tobulėjimo ir pagarbos įstatymui įskiepijimo³⁷. Amerikos advokatų asociaciją yra priėmusi Profesinės atsakomybės kodeksą (angl. – *ABA model code of professional responsibility*), skirtą apibrėžti advokatų pareigoms, etiniams reikalavimams jų darbo srityje. Kiekviena atskira JAV valstija, turėdama savitą teisinę bazę, taip pat turi savo atskirus profesinės atsakomybės kodeksus, kurie yra taikomi advokatams, veiklą vykdantiems atitinkamoje valstijoje. Toks nemažas skaičius nors ir panašių, tačiau atskirų profesinės etikos taisyklių rinkinių, rodo jų didelę reikšmę ir JAV teisinėje visuomenėje ir yra pagrindinės gairės tiek pradedančiajam advokatui, tiek patyrusiam profesionalui. Šie kodeksai (tiek bendras

³⁶ MCMORROW, Judith A. The (F)Utility of Rules: Regulating Attorney Conduct in Federal Court Practice [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=597862#PaperDownload>.

³⁷ About the American Bar Association [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.abanet.org/about/>>.

Amerikos advokatų asociacijos, tiek atskirų valstijų) yra vieni iš pagrindinių taisyklių rinkinių, skirtų advokatų veiklos reglamentavimui. Teisinėje literatūroje analizuojant JAV advokatų pareigas, visuomet kodeksai yra pateikiami kaip šaltiniai.

Teisei analizei lyginamuoju aspektu atlikti pasirinkti Amerikos advokatų asociacijos bei Niujorko ir Kalifornijos valstijų profesinės atsakomybės kodeksai. Pasirinkimą lėmė šiose valstijose esantis didelis advokatų skaičius (tiek Niujorke³⁸, tiek Kalifornijoje³⁹ yra apie 200 tūkstančių advokatų), darant pagrįstą išvadą, kad šios sritys išvystytos išsamiau negu tose valstijose, kuriose advokatų koncentracija yra akivaizdžiai mažesnė.

Amerikos advokatų asociacijos, Niujorko ir Kalifornijos valstijų profesinės atsakomybės kodeksai yra savo esme ir įtvirtintomis advokatų pareigomis pakankamai panašūs, todėl galima išskirti kelias pareigų, reikalavimų advokatams, kurių laikytis privalo, atlikdami savo tiesiogines pareigas, grupes:

1. advokato pareiga prisidėti prie siekio užtikrinti sąžiningumą, vientisumą ir kompetenciją teisininko profesijoje. Visuomenės nariai turi būti apsaugoti nuo nekompetentingų, netinkamų moralinių nuostatų ar panašius kriterijus atitinkančių teisės specialistų⁴⁰; iš jų reikalaujama siekti aukščiausių elgesio normų bei stengtis kolegoms įskiepyti tokias pažiūras⁴¹; advokatas negali pasitelkti į pagalbą ne teisės specialistą, spręsdamas teisines problemas⁴²;
2. advokatas turi siekti, kad teisinė pagalba būtų prieinama kiekvienam, kuris turi teisinių problemų ir kuriam reikalinga tokia pagalba. Pasitaiko situacijų, kai asmuo net nesuvokia turintis teisinių problemų, todėl advokatas turi padėti jas tinkamai įvardinti ir pasiūlyti geriausią teisinį sprendimo būdą. Negalima klientų atžvilgių daryti įtakos jų pasirinkimui dėl konkretaus advokato, finansiškai atsilyginti kitiems už rekomendavimą, reklamuotis laikraščiuose, knygose, kituose leidiniuose, radijuje, televizijoje ir panašiai. Atlyginimo dydis už suteiktas teisines paslaugas turi būti pagrįstas ir atitinkantis problemos sudėtingumą, panašių paslaugų įkainius. Kiekvienas turi rasti laiko ir galimybių suteikti teisinę pagalbą netgi tiems, kurie

³⁸ KARNI, Annie. Tidal Wave of Lawyers Nears, Bar Data Forewarn. In *The Sun* [interaktyvus]. 2007, [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.nysun.com/article/67423>>.

³⁹ Member demographics [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://members.calbar.ca.gov/search/demographics.aspx>>.

⁴⁰ American Bar Association Model code of Professional responsibility [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31], canon 1. Prieiga per internetą: <<http://www.abanet.org/cpr/mrpc/mcpr.pdf>>.

⁴¹ New York lawyers' code of Professional responsibility [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31], canon 1. Prieiga per internetą: <<http://www.law.cornell.edu/ethics/ny/code/>>.

⁴² California rules of Professional conduct [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31], p. 2. Prieiga per internetą: <http://www.calbar.ca.gov/state/calbar/calbar_extend.jsp?cid=10158>.

neišgali už jas susimokėti. Kiekvienas asmuo turi teisę būti atitinkamo advokato klientu, jeigu tai neprieštaruja kitoms taisyklėms, pavyzdžiui, vengti interesų konflikto⁴³; advokatas turi padėti užkirsti kelią neteisėtiems ir neleistiniems besipraktikuojančiųjų veiksams. Teisine praktika verstis ir padėti kitiems spręsti jų teisinės problemas gali tik turintis pakankamas žinias, teisinį išsilavinimą. Nors save atstovauti visuomenės nariai gali praktiškai be jokių apribojimų, advokatų pareiga yra jiems padėti suprasti, kokios gali kilti pasekmės tuo atveju, jeigu jiems nepavyks tinkamai identifikuoti, kvalifikuoti ir neutralizuoti problemas⁴⁴; advokatas negali reikalauti ir pats siūlyti finansinio atlyginimo, dovanų ar kito turto už rekomendavimą kito advokato, reklamavimą spaudoje, per radiją ar televiziją ir pan.⁴⁵;

3. advokatas kliento atžvilgiu turi laikytis konfidencialumo pareigos. Klientas turi jaustis saugus ir užtikrintas pasakodamas visas aplinkybes ir patikėdamas advokatui visą turimą ir reikalingą informaciją. Jos negalima naudoti savo asmeniniams arba kitų asmenų tikslams ir poreikiams tenkinti⁴⁶; advokatui neleidžiama informacija dalintis su kolegomis teisininkais, jeigu klientas nepareiškia kitaip. Ši pareiga išlieka ir po teisinės praktikos pabaigos⁴⁷; egzistuoja ir keletas šio reikalavimo išimčių – konfidencialumo pareigą galima pažeisti, jeigu kliento patikėta informacija advokatui yra tokia svarbi, kad gali užkirsti kelią nusikaltimui arba žmogaus mirčiai⁴⁸;

Pasitaiko situacijų, kai advokatas su klientu bendrauja ir derina sutartis ar kitus teisinius dokumentus, naudodamiesi elektroninėmis priemonėmis, dokumente pataisydami tam tikrus teiginius, argumentus, aplinkybes, prirašydami komentarus ir panašiai. Galutinį dokumento variantą nusiunčiant priešingos šalies advokatui, perduodami ir nematomi duomenys apie dokumento taisymus, ankstesnes jo redakcijas ir panašiai. Gavęs tokį dokumentą, priešingą interesą turintis advokatas gali parengti kontrargumentus, tikslią ir veiksmingą derybų ar bylos vedimo taktiką. Niujorko valstijos advokatūra viename iš pareiškimų konstatavo, kad

⁴³ *Cit. op.* 39, canon 2.

⁴⁴ *Cit. op.* 40, canon 3.

⁴⁵ *Cit. op.* 41, p. 3.

⁴⁶ *Cit. op.* 39, canon 4.

⁴⁷ *Cit. op.* 40, canon 4.

⁴⁸ *Cit. op.* 41, p. 2.

advokatas turi pareigą užtikrinti konfidencialumą ir naudodamasis elektroninėmis priemonėmis⁴⁹. Taigi konfidencialumo pareiga yra pakankamai plati ir netgi susijusi su informacinių technologijų išmanymu. Besivystant kompiuterių galimybės ir besiskverbiant jiems į įvairias gyvenimo sritis, advokatų (kaip ir kitų profesionalų) pareigos, galima sakyti, taip pat plečiasi. Neužtenka paslėpti popierinio dokumento ir žodžiu neperduoti informacijos, visuomet reikia atidžiai ir su pagrįstomis abejonėmis žvelgti į elektronines laikmenas, jų panaudojimo galimybes ir dėl to kylančią riziką;

4. advokatas klientui turėtų pateikti nepriklausomą profesinę nuomonę, neįtakotą savo asmeninių, kitų klientų ar trečiųjų asmenų interesų. Tinkamiausios tokios situacijos sprendimo būdas – nusišalinimas nuo problemos sprendimo ir laikymasis neutralios pozicijos⁵⁰; advokatas turi vengti situacijų, kai atstovautų ar patarinėtų keliems klientams, turintiems skirtingus ar net priešingus interesus, o teisme bylos metu tai daryti apskritai draudžiama⁵¹; draudžiama apsiimti atstovauti ir patarinėti kelis klientus tuo pat metu, turinčius priešingus interesus, prieš tai raštu nepranešus apie tai esančiam klientui⁵².

Advokato teisinė išvada trečiajam asmeniui, esančiam atstovaujamojo kliento priešinga šalimi šioje situacijoje, yra anomalija. Net jeigu išvada yra teisinga ir pagrįsta, gali kilti atsakomybė dėl fiduciarinių paslaugų pažeidimo⁵³. Nors toks literatūroje pateikiamas pasvarstymas ir paaiškinimas yra pakankamai griežtas, tačiau nesutikt su tuo nėra pagrindo. Teisinių paslaugų teikimas klientui, kai tuo pačiu metu tuo pačiu klausimu patarinėjama priešingą interesą turinčiam asmeniui, netenka prasmės ir netgi yra žalingas, atimdamas vienai iš šalių galimybę teisėtomis priemonėmis reikalauti to, kas jai priklauso. Žinoma, jeigu advokatas veikia kaip tam tiktas arbitras, taikintojas, o ne šalies atstovas, interesų konfliktas šiuo aspektu nebūtų pripažintas.

⁴⁹ BRANDON, David. L., Morris Polich & Purdy LLP. The hidden perils of metadata. In *Lpl advisory* [interaktyvus]. 2006, Volume 9, number 2, [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <http://www.abanet.org/legalservices/lpl/advisory/2006_02.pdf>.

⁵⁰ *Cit. op.* 40, canon 5.

⁵¹ *Cit. op.* 39, canon 5.

⁵² *Cit. op.* 41, p. 13.

⁵³ BRANDON, David. L., Morris Polich & Purdy LLP. The hidden perils of metadata. In *Lpl advisory* [interaktyvus]. 2006, Volume 9, number 2, [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <http://www.abanet.org/legalservices/lpl/advisory/2006_02.pdf>.

Problematiškiausia advokatui gintis nuo ieškinių, kurie parengti pareigos vengti interesų konflikto pažeidimo pagrindu. Teismas griežtai vertina lojalumo pareigos pažeidimą, nepriklausomai nuo to, ar bet kokią naudą iš to gavo advokatas ar tretysis asmuo⁵⁴. Tai viena iš pamatinių idėjų, kurių laikymasis veda į visuomenės advokatais ir teisine sistema pasitikėjimą. Tačiau, diskutuotina, ar galima suabsoliutinti šią pareigą, ar teismas ją turėtų laikyti kaip vieną iš kertinių sąžiningo ir rūpestingo advokato darbo aspektų. Reikėtų žvelgti plačiau ir nagrinėti kitų pareigų kontekste, nes visos advokatų pareigos sudaro darnią visumą, o geriausius rezultatus įmanoma pasiekti tik vadovaujantis visomis taisyklėmis. Vienu atveju pareigos vengti interesų konflikto pažeidimo žala gali būti milžiniška, kitu – abejotina.

5. advokatas turi kompetentingai ir rūpestingai atstovauti klientą, turi neatsilikti nuo esančios teisės doktrinos ir jos vystymosi, teismų praktikos, dalyvauti mokymo programose ir kelti savo kvalifikaciją, koncentruotis tam tikrose teisės srityse ir teisinę pagalbą teikti tik tose, kuriose yra kompetentingas, dirbti taip, kad didžiuotųsi savo darbo vaisiais, atsižvelgiant tiek į imperatyvius reikalavimus, tiek į teisinę etiką (tas pačias pareigas numato ir Amerikos advokatų asociacijos profesinės atsakomybės kodeksas)⁵⁵; kompetentingas atstovavimas apima darbštumą, uolumą, žinias ir įgūdžius, protinius, psichinius, emocinius ir fizinius gebėjimus, reikalingus suteikti teisinės paslaugas⁵⁶;
6. advokatas su įkarščiu ir atsidavimu turi atstovauti klientą, neperžengdamas teisės ribų. Turi padėti kiekvienam visuomenės nariui apginti savo teises ir interesus, dėti visas pastangas, kad kliento sprendimas būtų paremtas teisingais argumentais ir įmanomom teisinėm alternatyvom. Visais atvejais advokato veiksmuose turi atsispindėti kliento interesai⁵⁷; advokatai turi vengti bet kokių nekompetentingumo požymių, savo darbu ir rezultatais turi užtikrinti visuomenės pasitikėjimą teisės profesionalais⁵⁸; advokatas nuolat

⁵⁴ RICE, Marian C., Esq., L'abbate, Balkin, Colavita & Contini, LLP. Conflict of interests, Fee claims and "Bad press". In *Lpl advisory* [interaktyvus]. 2004, Volume 8, number 2 [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <www.abanet.org/legalservices/lpl/advisory/advfl04.pdf>.

⁵⁵ *Cit. op.* 40, canon 4.

⁵⁶ *Cit. op.* 41, p. 11.

⁵⁷ *Cit. op.* 39, canon 7.

⁵⁸ *Cit. op.* 40, canon 9.

turi teikti informaciją apie bylos eigą, problemų sprendimą, siekdamas kliento pageidaujamo tikslo, neperžengdamas teisės reikalavimų⁵⁹;

7. advokatas turi prisidėti prie teisinės sistemos tobulinimo, kadangi jie geriausiai mato teisės spragas. Jų indėlis į teisės aktų tobulinimą, teisinių problemų identifikavimą ir jų sprendimą yra labai reikšmingas⁶⁰.

Profesinės atsakomybės kodeksų analizė leidžia daryti išvadą, kad advokatų pareigos juose įtvirtintos pakankamai konkrečiai ir išsamiai, pateikiami tiek bendri principai, pamatinės idėjos, tiek konkretus atitinkamų situacijų aptarimas, pareigų konkretizavimas tam tikromis aplinkybėmis. Jų pažeidimas būtų pripažintas neteisėtais advokatų veiksmais („*duty of care*“ pažeidimu) ir, jeigu dėl to asmuo patirtų žalą ir įrodytų priežastinį ryšį, galėtų kilti profesinė civilinė atsakomybė. Šių pareigų atskirose valstijose reguliavimo apimtis didžiąja dalimi sutampa, nedideli skirtumai egzistuoja dėl savitų istorinių, socialinių ar kitokių priežasčių, tačiau iš esmės reikšmingų neatitikimų nėra. Netgi esant iš dalies nevienodoms (bet ne priešingoms) įtvirtintoms taisyklėms, teisės aiškinimo instituto pagalba, galima advokato pareigų taikymo apimtį ir galimybes suvienodinti.

5.1.3. Užsienio valstybių praktika. Anglija. Solisitorių profesinė atsakomybė

Anglijoje advokato pareigos klientui gali būti kildinamos iš susitarimo tarp jų, pareigų, nepriklausomų nuo susitarimo ir fiduciarinių pareigų. Sutartis dėl teisinių paslaugų teigimo gali būti žodinė, rašytinė arba sudaryta konkludentiniais veiksmais. Kiekvienas solisitorius turi pareigą teisingas paslaugas teikti atsakingai ir apdairiai sutartį klientui, teikti tokias paslaugas, kurių pagrįstai tikimasi.

Solisitorių bendras pareigas iki 2007 metų nustatė specialus įstatymas, o specifinės sutartinės pareigos priklausė nuo teikiamų teisinių paslaugų pobūdžio. 2007 metų liepos 1 dieną įsigaliojo Solisitorių elgesio kodeksas⁶¹ (angl. - *Solicitors' Code of Conduct*). Kodekse smulkiai įtvirtinamos solisitorių pareigos, iš kurių pirmoje grupėje nurodomos pagrindinės, kurios:

- nustato ribas profesiniam solisitorių elgesiui, apibrėžia profesionalų siektinas charakterio ypatybes;

⁵⁹ *Cit. op.* 41, p. 14-15.

⁶⁰ *Cit. op.* 39, canon 8.

⁶¹ *Solicitors' Code of Conduct 2007* [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-30]. Prieiga per internetą: <<http://dispute.practicallaw.com/7-367-9961>>.

- konstruoja bendrus reikalavimus solisitorių elgesiui, kurių reikia laikytis atliekant toliau įtvirtintas smulkiau apibrėžtas pareigas;
- solisitoriui leidžia rasti išeitį iš situacijų, kurios nėra reglamentuotos kodekse ar kituose teisės aktuose ir kurios sukelia dvejonų dėl galimo elgesio varianto;
- yra fundamentalios taisyklės, o jų pažeidimo rezultatas bus sankcijų paskyrimas.

Minėtos pagrindinės taisyklės, solisitorių pareigos yra teisingumo siekimas, vieningumas ir sąžiningumas, nepriklausomumas, kliento interesų užtikrinimo, solisitoriaus elgesio standarto laikymasis, visuomenės pasitikėjimo solisitoriais ir teisinė sistema užtikrinimo.

Tolimesnės kodekso dalys konkretizuoja solisitoriaus pareigas atskirose kategorijose – santykiuose su klientu, interesų konflikto vengimo, konfidencialumo užtikrinimo, verslo vadybos Anglijoje ir Velse, lygiateisiškumo užtikrinimo, viešumo, atlygio už teisinės paslaugas, verslo perdavimo, santykių su trečiaisiais asmenimis, teismo proceso ir atstovavimo teisme, praktikos reglamentavimo, turto pardavimo, finansinių paslaugų.

Istoriškai vertinant, ne visuomet advokatai (tiek solisitoriai, tiek baristeriai) buvo atsakingi už savo rūpestingumo pareigos pažeidimu sukeltą žalą asmenims, tuo labiau atsakingi už žalą, kurią patyrė tretysis asmuo, t. y. ne klientas. *Hedley Byrne & Co. Ltd. v. Heller & Partners Ltd.* byla pakeitė iki tol egzistavusią praktiką, kad advokatas nėra atsakingas asmeniui, kuris nėra klientas, ir įtvirtino taisyklę, jog advokatas yra atsakingas, duodamas teisinę išvadą net ir ne klientui, jeigu pagal aplinkybes galima buvo suprast, jog asmuo vadovausis teisiniu patarimu. Sprendimas sukėlė daug diskusijų dėl to, jog galėjo būti pernelyg išplėstos ribos reikalauti nuostolių, padarytų dėl nerūpestingumo, atlyginimo⁶². Keliant advokato profesinės atsakomybės klausimą trečiajam asmeniui, reikėjo įrodyti, jog jis turėjo suprasti, kad konkretus asmuo pasinaudos patarimu ir tokiu būdu gali būti sukelta žala. Nors tuo metu vyravusiai praktikai ir teisinei sąmonei toks pasikeitimas atrodė drastiškas ir abejotinas, tai buvo didelis žingsnis į priekį teisingumo link vien dėl tos priežasties, jog įtvirtino galimybę trečiajam asmeniui, patyrusiam žalos dėl advokato neteisėtų veiksmų, nuostolių atlyginimo.

Galutinį tašką advokato – trečiojo asmens bylose padėjo teismo sprendimas *White v. Jones* byloje, kurios aptarimui reikia skirti daugiau laiko, siekiant tinkamai suprasti

⁶² TUNC, André. *International Encyclopedia of Comparative Law*. s.l: Martinus Nijhoff Publisher, 1986, p. 6-130.

situaciją ir teisinę pasekmę. Bylos faktinės aplinkybės rodo, jog asmuo, susipykęs su dukterimis solisitoriaus pagalba sudarė testamentą, pagal kurį dukterims nepaliko jokio turto. Po kiek laiko santykiai tarp giminaičių pasikeitė ir asmuo iš solisitoriaus reikalavo, jog testamentas būtų pakeistas ir po mirties dukterims atitektų po devynis tūkstančius svarų kiekvienai. Solisitorius apie mėnesį neatliko jokių veiksmų, kelis kartus nukėlė susitikimą su testatoriumi ir galiausiai išvyko atostogauti. Per solisitoriaus atostogų laikotarpį testatorius mirė, neturėjęs galimybės pakeisti testamentą, nors dėjo visas pastangas, kad tai būtų padaryta⁶³.

Pirmos instancijos teismas nusprendė, jog atsakovas neturi pareigos atlyginti nuostolius ieškovėms (dukterims), tačiau apeliacinės instancijos teismas nusprendė priešingai, kadangi buvo akivaizdu, kad būsimosios paveldėtojos patirs finansinių nuostolių, be to, buvo pakankamas ryšys tarp solisitoriaus ir ieškovių, buvo teisinga, sąžininga ir pagrįsta, jog atsakomybė turėti kilti dėl nerūpestingumo.

Teismas konstatavo: jeigu solisitorius, atsižvelgiant į šios bylos aplinkybes, neturėtų pareigos busimoms paveldėtojoms, tai vienintelis asmuo, kuris galėtų pareikšti ieškinį (testatorius), nebūtų patyręs jokios žalos, o vieninteliai asmenys, kurie patyrė žalą (paveldėtojos), neturėtų teisės reikalauti jos atlyginimo. Tokiu atveju iškyla akivaizdi teisės spraga, kurią būtina išspręsti⁶⁴. Teismas pagal galiojančius teisės aktus ir teismų praktika, be abejo, galėjo priimti formalų sprendimą ir neleisti dukterims reikalauti iš advokato piniginio reikalavimo. Tačiau abejotina, ar tokia bylos baigtis būtų teisinga visų atžvilgiu, ar toks precedentas būtų vedęs teisinę sistemą visuotinai pripažintų principų link. Pasinaudojęs savo vidiniu įsitikinimu ir teisingumo idėjomis, teismas priėmė tokį sprendimą, kuris pagal susiklosčiusias aplinkybes ir sveiką protą buvo būtinas priimti. Tai buvo daugiau praktinis teisingumas nei teisės aktų sąlygotas, nes paveldėtojų ieškinio šioje byloje atmetimas reikštų, jog solisitoriui profesinių pareigų pažeidimo atveju nekyla jokių sankcijų.

Visgi solisitoriaus atsakomybė tretiesiems asmenims nėra absoliuti, yra tam tikros ribos. Atsakomybė nekils tose bylose, kuriose, pavyzdžiui, testamentą trūkumai atsiranda dar iki testatoriaus mirties, o jis arba palieka tokį testamentą, koks yra, arba pašalina pirminį paveldėtoją. Clarke v. Bruce Lance & Co byloje ieškovas buvo paveldėtojas, kuris pagal testamentą turėjo teisę pirmumo teise nusipirkti remonto dirbtuves už fiksuotą kainą, nurodytą testamente. Ieškovas teismo prašė pripažinti, kad fiksuota kaina iš esmės

⁶³ McBRIDE, Nicholas J., LONGMAN, Roderick Bagshaw. *Tort law*. Harlow: Pearson: Longman, 2005, p. 148.

⁶⁴ VAN GERVEN, Walter, LEVER, Jeremy, LAROUCHE, Pierre. *Common law of Europe casebooks : tort law*. Oxford Portland (Or.): Hart Publishing, 2000, p. 221.

yra ydinga komercinė praktika, o iš advokato reikalavo nuostolių, kadangi jis sudarė testamentą. Teismas atmetė ieškovo reikalavimą dėl kelių priežasčių: santykiai, ryšys tarp ieškovo ir atsakovo nebuvo pakankamai artimi, testatorius iki savo mirties galėjo elgtis su savo turtu kaip norėjo, o solisitorius pareiga buvo laikytis jo instrukcijų, be to, testatoriaus ir ieškovo interesai buvo skirtingi, o tokiu atveju pirmenybė teikiama kliento (o ne trečiojo asmens) interesams⁶⁵. Nors šioje byloje ieškovas patyrė žalos dėl fiksuotos kainos įtvirtinimo testamente, bet solisitoriaus veiksmai buvo atitinkantys teisės ir etikos reikalavimus bei testatoriaus valią.

Darytina išvada, jog solisitoriaus padėtis ir atsakomybės ribos per kurį laiką pasikeitė. Teismai, vertindami pasikeitusias gyvenimo aplinkybes, solisitorių statusą visuomenėje, jų pareigas, siekiant teisingumo šalyje, suformavo praktiką, leidžiančią kiekvienam, kuris patyrė žalos dėl solisitoriaus neteisėtų veiksmų, nerūpestingumo, reikalauti jos atlyginimo. Visuomenė nuolat kinta ir plečiasi, todėl bylų, kuriose solisitoriumi gali kilti profesinė civilinė atsakomybė, kategorijos negali būti apribotos baigtiniu sąrašu.

5.1.4. Užsienio valstybių praktika. Anglija. Baristerių profesinė atsakomybė

Kaip aukščiau minėta, baristeriai turi teisę atstovauti klientus teismuose, teikti teisinę konsultacijas ar rengti dokumentus susijusius su teismo procesu ar atlikti kitus teisinius veiksmus, kuriuos paveda ar perduoda solisitoriai. Baristeriai nesudaro sutarties nei su klientu, nei su jo solisitoriumi, t. y. jų profesinės pareigos atsiranda įstatymo, o ne sutarties pagrindu, ir jie naudojami didesniu imunitetu nuo civilinės atsakomybės, nes veikia išimtinai teisme ir yra laikomi teismo pareigūnais. Tačiau kai baristeris pažeidžia teisės normas, jo profesinė civilinė atsakomybė atsiranda bendrais pagrindais.

Anglijoje ilgą laiką vyravo advokatų imuniteto nuo patraukimo atsakomybėn samprata. 1969 metais byloje *Rondel v. Worsley* Lordų Rūmai konstatavo, kad baristeriai negali būti traukiami atsakomybėn dėl nerūpestingai neteisėtų veiksmų tiek civilinėje, tiek baudžiamojoje byloje, tiek teismo proceso, tiek pasirengimo jam metu. Imunitetas ilgą laiką buvo taikomas ne dėl to, kad būtų daromas dirbtinis skirtumas tarp vienos

⁶⁵ JONES, Michael A. *Textbook on torts 8th ed.* Oxford: Oxford University Press, 2003, p. 136.

profesijos ir kitos, o tiesiog tokia praktika buvo naudingesnė, paprastesnė ir paremta ilgalaikė nepertraukiama tradicija⁶⁶. Tokia praktika buvo paremta keliais argumentais:

- a) advokatų (baristerių ir solisitorių – advokatų) atsakomybė dėl nerūpestingumo būtų pernelyg trukdžiusi jų pareigai teisme vadovautis vien tik teisingumo principu (atsakomybė būtų padidinusi spaudimą advokatui elgtis išskirtinai teisingumo vardan, o ne tik kaip klientas nori;
- b) advokatas turėjo atstovauti kiekvieną klientą, kuris kreipiasi teisinės pagalbos, nesvarbu kokio sudėtingumo problemas jis sprendžia;
- c) buvo baiminamasi, kad klientai reikš daugybę ieškinių savo buvusiems advokatams, tuo pačiu turės galimybę atnaujinti pirminės bylos procesą, ir dėl to bylinėjimasis užtruks žymiai daugiau laiko, kas prieštarauja viešajam interesui⁶⁷.

Tokie argumentai šiuolaikinėje valstybėje neatrodo pagrįsti ir teisingi, tačiau tuo metu galiojusios teisės normos ir papročiai vertė elgtis nurodytu būdu. Tačiau kuo toliau tuo labiau buvo abejojama imuniteto baristeriams taikymo koncepcija, dažnai pasigirdavo kontrargumentai, jog visu sričių profesionalai turi atsakyti už savo veiksmus. Toks dirbtinis advokatų išskyrimas iš kitų profesijų negalėjo būti toleruojamas ilgą laiką.

Galiausiai Hall v. Simons byloje teismas nusprendė, kad advokato imuniteto taisyklė ateityje paprasčiausiai negali būti taikoma. Nors ši byla buvo susijusi su solisitoriais, bet teismas aiškiai tai taikė ir baristeriams⁶⁸. Turbūt svarbiausia, kad, uždraudžiant imunitetą, padidės visuomenės pasitikėjimas teisine sistema, sugriaunant mąstyseną, jog advokatai, vieninteliai tarp kitų profesionalų, naudojami imunitetu nuo atsakomybės dėl nerūpestingumo⁶⁹. Taip pat vienas iš pagrindinių argumentų buvo, kad pasaulis ir teisinė sistema Anglijoje nuo Rondel bylos laiku smarkiai pasikeitė ir kiekvienas asmuo, besikreipdamas į bet kurios srities specialistą, nori gauti kvalifikuotą pagalbą iš profesionalo, atsakingo už savo veiksmus, o kiekvienas specialistas, kuris netinkamai atlieka savo pareigas, turėtų atlyginti nuostolius tam, kuris jų patyrė.

Situacijos, kai baristeriam gali būti keliamas profesinės atsakomybės klausimas, yra panašios kaip ir solisitorių. Kaip ir solisitorių atveju, sprendžiant jų atsakomybės klausimą, turi būti atsakyta į du klausimus – ar konkretus patarimas, veikimas ar neveikimas gali būti pripažintas netinkamu, „blogu“ konkrečioje situacijoje ir ar toks

⁶⁶ TUNC, André. *International Encyclopedia of Comparative Law*. s.l: Martinus Nijhoff Publisher, 1986, p. 6-100.

⁶⁷ LEWTHWAITE, John, HODGSON, John S. *Tort law textbook*. Oxford: Oxford University Press, 2004, p. 77.

⁶⁸ ELLIOTT, Catherine, QUINN, Frances. *Tort law*. Harlow: Longman, 2001, p. 76.

⁶⁹ JONES, Michael A. *Textbook on torts 8th ed.* Oxford: Oxford University Press, 2003, p. 72.

veiksmas gali būti prilygintas neapdairumui. Ne kiekviena baristerio padaryta klaida gali būti pripažinta nerūpestingumu, bet tik tokia, kurios nebūtų padaręs tos pačios profesijos vidutinis gerai informuotas profesionalas⁷⁰.

Mathew v. Maughold byloje baristeris buvo pripažintas kaltu dėl to, kad konferencijose žodžiu davė patarimus įvairiais klausimais, o tais patarimais pasinaudojęs klientas patyrė žalos. Baristeriui buvo žinoma, kad jo patarimai glaudžiai susiję su ieškovų situacija ir kad jie vadovavosi nurodymais, išgirstais konferencijoje. Teismas patraukė baristerį atsakomybėn ne dėl teisinės analizės, dokumentų ruošimo ar atstovavimo teisme, o dėl aplaidaus patarimo davimo, kuris sąlygojo ieškovo žalos atsiradimą⁷¹. Teismas pakankamai plečiamai aiškino baristerio pareigas ir galimą jų pažeidimą. Advokatas, būdamas kvalifikuotas teisės specialistas, rūpestingai turi ne tik atstovauti savo klientą, bet ir viešuose renginiuose, konferencijose, diskusijose ir pan. analizuoti tam tikras problemas, daryti teisines išvadas. Tai ypatingai taikytina tose situacijose, kai advokatas pagal atitinkamas aplinkybes gali suprasti, kad jo patarimai bus konkrečiai įgyvendinti praktikoje.

5.1.5. Kitų užsienio valstybių praktika. Kvebeko provincija

Kvebeko teisėje bendrosios teisės tradicijos valstybėje egzistuojanti „rūpestingumo pareigos“ sąvoka netaikoma. Čia ieškovas turi įrodyti advokato kaltę, nuostolius ir priežastinį ryšį. Pinar v. Meunier byloje teismas konstatavo, jog advokato padaryta klaida reikš jo kaltę tose situacijose, kur teisė yra aiški ir nusistovėjusi. Ir priešingai, Jasmin v. Wolfe byloje buvo nuspręsta, jeigu tam tikroje situacijoje nėra teisinio aiškumo, o advokatas elgėsi sąžiningai ir atsakingai nagrinėdamas problemą ir taikydamas teisę, jis nebus atsakingas dėl klaidos⁷². Manytina, jog šios teismų praktikoje išplėtos taisyklės yra labai svarbios, reikšmingos ir teisingos ir apie jų įtvirtinimą turėtų pagalvoti kiekviena išsivysčiusi demokratinė valstybė, taip pat ir Lietuva. Teisė ir teisės normos nėra pastovus ir nekintantis reiškinys. Vieni institutai keičiasi, plėtojasi, kitų esminiai pokyčiai nepaliečia daugelį metų. Tai sąlygoja skirtingą teisės taikymo sudėtingumo laipsnį, į ką turėtų būti atsižvelgiama, nagrinėjant advokato profesinės atsakomybės klausimą. Kuo

⁷⁰ JACKSON, Rupert M., POWELL, John L. *Professional negligence*. London: Sweet & Maxwell, 1987, p. 280-281.

⁷¹ JACKSON, Rupert M., POWELL, John L. *Professional negligence*. London: Sweet & Maxwell, 1987, p. 282-283.

⁷² LEFEBVRE, Hélène, LAMARRE, Anne-Louise. *Professional Liability* [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.lexpert.ca/directory/rd.php?area=P4>>.

aiškesnis teisinis reglamentavimas ir teisės normų visuma, tuo didesni reikalavimai turėtų būti taikomi advokato elgesiui, ir atvirkščiai.

5.2. Kaltė

Advokato profesinės civilinės atsakomybės atveju yra taikomos bendrosios teisės normos, reglamentuojančios skolininko kaltės klausimą. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.248 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta skolininko kaltės prezumpcija reiškia, kad ieškovas šios sąlygos neprivalo įrodinėti, šios prezumpcijos paneigimas yra skolininko, t. y. advokato, įrodinėjimo pareiga.

Kiekvienas asmuo privalo įrodyti tas aplinkybes, kuriomis jis remiasi kaip savo reikalavimų ir atsikirtimų pagrindu (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 58 straipsnis). Ieškovas byloje dėl notaro padarytos žalos atlyginimo privalo įrodyti padarytą žalą, neteisėtus veiksmus, priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir žalos. <...> kuris aiškina, kad jo veiksmai buvo teisėti ir kad jis dėl žalos nekaltas, tenka pareiga įrodyti, kad jis yra padaręs viską, ko iš jo šioje situacijoje gali būti protingai reikalaujama, kad žala nekiltų⁷³. Nors ši byla tiesiogiai susijusi su notaro profesija, tačiau minėtas taisyklės analogiškai reikėtų taikyti ir advokato profesinės atsakomybės atveju.

Nagrinėjant profesinės atsakomybės bylą, dažnai iškyla labai svarbus ir problematiškas klausimas - ar atsakovo veiksmai atitinka tos profesijos atstovams taikomus elgesio standartus, ar ne. Prieš atsakant į šį klausimą, reikia žinoti, koks yra tas elgesio standartas, su kuriuo bus lyginamas konkretus advokato elgesys tam tikroje situacijoje. Nuo to priklausys, ar advokatas turėtų būti pripažintas kaltu, ar visgi jo veiksmai atitiko nustatytus rūpestingumo, apdairumo reikalavimus.

Lietuvoje nesant pakankamai teismų praktikos advokatų profesinės atsakomybės kategorijos bylose, diskutuotina, ar advokato kaltės klausimas bus vertinamas ir lyginamas su protingo vidutinės, ar aukščiausios kvalifikacijos advokato elgesiu analogiškoje situacijoje. Manytina, jog turėtų būti pasitelktas vidutinės kvalifikacijos advokato elgesio modelis. Bet kuriuo atveju advokatui tenka pareiga įrodinėti, kad pagal susiklosčiusias aplinkybės jis elgėsi taip, kad būtų išvengta žalos atsiradimo.

Nors bendrosios teisės tradicijos valstybėse iš advokato nereikalaujama žinoti visų įstatymų, jie turi pareigą žinoti pagrindinius teisės, taikytinos konkrečioje kliento situacijoje, principus. Jie turi būti pakankamai nusimanantys, norėdami tinkamai išspręsti

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje A. Skučas v. G. Pakerytė, Nr. 3K-7-645/2002, kat. 39.2.3., 39.6.2.13.

ginčą. Pažymėtina, jeigu advokatas save įvardija kaip ekspertu, jam toje srityje yra taikomi didesni rūpestingumo reikalavimai⁷⁴.

Byloje *Budd v. Nixen* JAV teismai įtvirtino, kad advokatas elgesys profesinės civilinės atsakomybės srityje turi būti lyginamas su protingo vidutinės kvalifikacijos advokato elgesiu analogiškoje situacijoje⁷⁵. *Lathupier v. Phipos* byloje konstatavo, kad kiekvienas asmuo, kuris tampa mokslingos profesijos (angl. – *learned profession*) atstovu, turi veikti pakankamu rūpestingumu ir įgūdžių laipsniu. Iš advokato reikalaujama ne laimėti kiekvieną bylą, o elgtis pakankamai rūpestingai, apdairiai, sąžiningai⁷⁶. Advokatas turi įgyti žinias ir įgūdžius, kuriuos paprastai pasiekia šios profesijos atstovai, turi teikti teisinės paslaugas pagrįstai atidžiai ir kruopščiai⁷⁷. Taigi JAV taikoma vidutinės kvalifikacijos, rūpestingumo, atidumo kriterijus atitinkančio advokato elgesio modelis. Jeigu advokatas veikia kaip ekspertas tam tikroje srityje, tuomet, žinoma, reikalavimų kartelė bus aukštesnė.

Kitose valstybėse, pavyzdžiui, Anglijoje iš atsakovo taip pat reikalaujama elgtis taip rūpestingai ir apdairiai, kaip kiti tos profesijos atstovai. Nėra atsižvelgiama į konkrečią atsakovo patirtį, pavyzdžiui, iš jauno gydytojo nėra reikalaujama patyrusio konsultanto įgūdžių, tačiau jis turi būti toks pat kompetentingas kaip vidutinis jaunas gydytojas⁷⁸.

Anglijoje *Greaves & Co (Contractors) Ltd. v. Baynham Meikle & Partners* byloje buvo konstatuota, jog bet kurios srities profesionalas, gali būti pripažintas kaltu dėl neapdairumo, jeigu jis ignoruoja aktualius ir svarbius leidinius, prieinamus visiems tos profesijos nariams⁷⁹. *Balamoan v. Holden & Co* byloje atsakovas buvo solisitorius, kuris vienintelis praktikavosi savo nedideliame miestelyje. Suteikdamas konsultacijas ieškovui, jis nurodė, jog ieškiniu galima prisiteisti ne daugiau nei 3000 svarų iš atsakovo, tačiau klientas nesutiko ir atsisakė šio solisitoriaus paslaugų. Savarankiškai vedęs byla, jis prisiteisė 25 tūkstančius svarų ir nusprendė išsieškoti iš solisitoriaus žalą, kadangi tuo metu, kai kreipėsi į solisitorių, buvo įmanoma surinkti visus įrodymus ir laimėti bylą dėl vieno milijono svarų nuostolių prisiteisimo. Tačiau teismas atmetė ieškinį, nes minėtas solisitorius buvo vienintelis nedideliame miestelyje, o jam taikomas elgesio standartas

⁷⁴ LEFEBVRE, Hélène, LAMARRE, Anne-Louise. Professional Liability [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.lexpert.ca/directory/rd.php?area=P4>>.

⁷⁵ QUINN, John. Breach of fiduciary duty: A misunderstood tort. In *Lpl advisory* [interaktyvus]. 1998, Volume 2, number 2 [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.abanet.org/legalservices/lpl/advisory/advf198.pdf>>.

⁷⁶ TUNC, André. *International Encyclopedia of Comparative Law*. s.l: Martinus Nijhoff Publisher, 1986, p. 6-106.

⁷⁷ MARKUS, Richard M. Trial Handbook for Ohio Lawyers. Current through May 2007 edition [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Chapter 1. Prieiga per internetą: <www.westlaw.com>.

⁷⁸ ELLIOTT, Catherine, QUINN, Frances. *Tort law*. Harlow: Longman, 2001, p. 86.

⁷⁹ OUGHTON, David., et al. *Law of torts : 2005-2006. Questions & answers: Q & A*. Oxford : Oxford University Press, 2005, p. 74.

turi būti lyginamas su vidutiniu tokioje pat situacijoje esančių solisitoriumi⁸⁰. Iš principo, teismas net neturėjo galimybės palyginti, kadangi tame miestelyje apskritai daugiau nebuvo solisitorių, tuo labiau vidutinės kvalifikacijos.

Nėra abejonių, jog nepatyręs solisitorius bus atsakingas, jeigu nesilaikys protingų reikalavimų, keliamų kiekvienam solisitoriui. Tačiau klausimas, ar solisitorius – ekspertas turi pareigą atitikti aukščiausius reikalavimus, ar jam taip pat aktualūs kiekvienam solisitoriui taikomi reikalavimai. Išvada gali būti tik viena – elgesio standartas turi atitikti tos srities solisitorių – ekspertų žinias ir įgūdžius, kadangi klientas ne be priežasties sutinka su didesniais įkainiais ar kitais papildomais apribojimais. Taip pat vienas iš kriterijų, į kurį galima atsižvelgti, vertinant solisitoriaus elgesio standartą – laiko trūkumas. Jeigu klientui ypač skubiai reikalinga teisinė pagalba, pavyzdžiui, rengiant tam tikrus procesinius dokumentus arba atstovaujant klientą teisme, turi būti atsižvelgiama į tai, kad solisitorius neturėjo galimybės pakankamai pasiruošti, pasirinkti geriausios taktikos ir pan. Be abejo, tokiu atveju reikia įspėti klientą apie galimą riziką⁸¹.

Kitose valstybėse, pavyzdžiui, Vokietijoje advokato elgesys yra lyginamas ne su vidutinės kvalifikacijos advokatų elgesiu, tačiau su aukščiausios, atsižvelgiant į panašias situacijas. Teismams taikant tokį elgesio standartą, nuolatos kyla reikalavimai praktikuojantiems advokatams⁸². Kiekvienam žemesnės nei aukščiausios kvalifikacijos advokatui, yra didelės paskatos stengtis atlikti savo darbo beveik idealiai, dirbti taip, kad klientas neturėtų galimybės skųstis dėl teisinių paslaugų kokybės, kitu atveju jam gresia ieškinys dėl profesinės civilinės atsakomybės.

Advokato kaltė gali pasireikšti tyčia arba neatsargumu, tačiau profesinei civilinei atsakomybei atsirasti kaltės forma neturi reikšmės. Ji gali būti reikšminga, sprendžiant atsakomybės dydžio sumažinimo, atleidimo nuo atsakomybės ir panašius klausimus. Tyčia būtų laikomas toks advokato elgesys, kai jis sąmoningai siekia jos arba sąmoningai leidžia jai atsirasti, pavyzdžiui, būdamas suinteresuotas teismo sprendimu, kuris nepalankus advokato klientui, jis sąmoningai netinkamai ir nepalankiai klientui atstovauja teisme, leisdamas teismui suprasti, kad tokia yra tikroji kliento valia.

Advokato kaltė pasireikš neatsargumu, kai jis atitinkamomis aplinkybėmis elgsis nepakankamai apdairiai, rūpestingai, atidžiai, pavyzdžiui, atmetinai susipažinęs su pateiktais dokumentais ir netiksliai apskaičiavęs terminą apeliaciniam skundai pateikti, advokatas praleidžia Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 307 straipsnio 1

⁸⁰ ELLIOTT, Catherine, QUINN, Frances. *Tort law*. Harlow: Longman, 2001, p. 86.

⁸¹ JACKSON, Rupert M., POWELL, John L. *Professional negligence*. London: Sweet & Maxwell, 1987, p. 211-212.

⁸² TUNC, André. *International Encyclopedia of Comparative Law*. s.l: Martinus Nijhoff Publisher, 1986, p. 6-119.

dalyje įtvirtintą trisdešimties dienų terminą apeliaciniam skundai paduoti. Tačiau jeigu dėl žalos atsiradimo kaltas ir kreditorius, tai atlygintini nuostoliai mažinami proporcingai kreditoriaus kaltei arba skolininkas gali būti atleistas nuo civilinės atsakomybės (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.248 straipsnio 4 dalis). Mišrioji civilinė atsakomybė gali kilti, pavyzdžiui, skolininkui pateikus netikslią, tikrovės neatitinkančią informaciją, dėl kurios advokatas praleido terminą apeliaciniam skundai paduoti.

Remiantis Lietuvoje įtvirtinta žalos padariusio asmens kaltės prezumpcija, kreditoriaus kaltę privalo įrodyti skolininkas, išskyrus įstatymo nustatytas išimtis. Vertinant, ar buvo kreditoriaus kaltė, būtina atsižvelgti į visas bylai reikšmingas aplinkybes (kreditoriaus amžių, išsimokslinimą, patirtį, kreditoriaus ir skolininko tarpusavio santykių pobūdį, skolininko elgesį ir t. t.)⁸³. Tokiu atveju advokato civilinė atsakomybė gali būti mažinama proporcingai kliento kaltei arba advokatas gali būti apskritai atleistas nuo profesinės civilinės atsakomybės.

⁸³ MIKELĖNAS, Valentinas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 340 – 341.

5.3. Žala

Tai nukentėjusiojo turtinio ar kitokio intereso pažeidimas, t. y. nukentėjusiojo turtiniai ar kitokie praradimai, dėl kurių nukenčia jo turtinė padėtis arba padaromas neigiamas poveikis neturtiniams interesams (žmogaus sveikatai, gyvybei, garbei, orumui ir t. t.)⁸⁴. Kaip ir kitų advokatų profesinės civilinės atsakomybės sąlygų taip pat ir žalos nustatymo atveju yra taikomos bendrosios taisyklės – Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.249 – 6.251 straipsniai.

Ieškovas turi teisę iš advokato, neteisėtais veiksmais sukėlusio žalą, reikalauti atlyginti:

- tiesioginius nuostolius. Tai yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos tiesioginės išlaidos, pavyzdžiui, ieškovo išlaidas kito advokato teikiamoms paslaugoms apmokėti civilinėje byloje dėl advokato profesinės civilinės atsakomybės, žyminis mokestis ir pan.;
- negautos pajamos. Tai sutartinės atsakomybės taikymo viena iš priemonių, atlyginamos tik atsižvelgiant į tai, ar iš tikrųjų jos realiai patirtos. Bylos šalis, reikšdama reikalavimą dėl netiesioginių nuostolių atlyginimo, turi įrodyti, kad ji patyrė realių nuostolių, t. y. negavo pajamų dėl sutarties kontrahento neteisėtų veiksmų pasekmių. Patirti netiesioginiai nuostoliai turi būti pagrįsti realiomis, įrodytomis, neišvengiamomis, o ne tikėtinomis pajamomis⁸⁵. Taigi ieškovas turėtų įrodyti, kuo realiai pasireiškia jo negautos pajamos, kurias būtų gavęs, jeigu advokatas nebūtų neteisėtais veiksmais padaręs žalos;
- neturtinę žalą. Tai yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.250 straipsnio 1 dalis). Ieškovas iš advokato turi teisę reikalauti neturtinės žalos atlyginimo ne visais atvejais, o tik jeigu ji padaryta dėl advokato nusikaltimo, asmens sveikatai, dėl asmens gyvybės atėmimo ir kitais įstatymo nustatytais atvejais, pavyzdžiui, advokatui pažeidus teisę į ieškovo

⁸⁴ *Ibid.*, p. 341.

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje A. A. v. UAB „Kamintras“, Nr. 3K-3-199/2007.

privatų gyvenimą ir jo slaptumą, pažeidus asmeninių užrašų ir informacijos konfidencialumą, neteisėtai atskleidus duomenis apie asmens sveikatos būklę⁸⁶; paskleidus duomenis, žeminančius asmens garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės⁸⁷ ir kt.

- protingas išlaidas, skirtas žalos prevencijai ar jai sumažinti;
- protingas išlaidas, susijusias su civilinės atsakomybės ir žalos įvertinimu. Ieškovui gali būti sudėtinga apskaičiuoti žalos dydį, jeigu tam reikia specialių žinių, būtina atlikti specifinius skaičiavimus, gali reikėti samdytis specialistus, ekspertus;
- protingas išlaidas, susijusias su nuostolių išieškojimu ne teismo tvarka. Stengdamasis išsiieškoti žalą ne teismo tvarka, ieškovas gali samdytis advokatą, patirti kitų išlaidų.

Paskutinių trijų grupių išlaidoms pagrįsti įstatymas akivaizdžiai nurodo vadovautis protingumo kriterijumi. Tai yra pakankamai specifiniai ir ne visada vienareikšmiškai vertinami nuostoliai, todėl įstatymų leidėjas bando atkreipti teismo dėmesį, kad nebūtų manipuluojama nepagrįstomis išlaidomis ir būtų užkirstas kelias ieškovo siekiam piktnaudžiauti teisėmis ir prisiteisti jam nepriklausančius nuostolius. Neprotingos išlaidos galėtų būti kelių ekspertų samdymas, nors tuos pačius veiksmus atlikti ir tą patį rezultatą pasiekti galėjo vienas ekspertas. Teismas, vadovaudamasis protingumo kriterijumi ir atsižvelgdamas į aplinkybių visumą, tokias neprotingas išlaidas turėtų sumažinti.

Advokatas, neteisėtais veiksmais padaręs asmeniui žalos, nuostolius turi atlyginti visiškai. Įstatyminė visiško nuostolių atlyginimo paskirtis - grąžinti šalis į iki teisės pažeidimo (prievolės neįvykdymo) buvusią padėtį, atsakingam už padarytą žalą asmeniui (skolininkui prievolėje) atlyginus tiesioginius ir (ar) netiesioginius nuostolius, adekvačiai kompensuojant nukentėjusiam asmeniui (kreditoriui) jo patirtą nuostolių dydį⁸⁸. Šis principas reiškia, kad, visų pirma, tiksliai reikia įvertinti ieškovo patirtą žalą dėl neteisėtų advokato veiksmų. Tik žinant, kiek iš tiesų jis prarado, galima bus tinkamai įgyvendinti minėtą principą, kadangi tiek atlyginant daugiau nei iš tikrųjų padaryta žalos, tiek atlyginant mažiau nei padaryta žalos, bus pažeistas visiško nuostolių atlyginimo principas. Šio principo pažeidimo pasekmė – iškreipta pusiausvyra tarp ieškovo ir atsakovo turtinių interesų, t. y. tarp to, ką klientas prarado dėl advokato netinkamų,

⁸⁶ *Cit. op.* 3, 2.23 str.

⁸⁷ *Ibid.* 2.24 str.

⁸⁸ *Cit. op.* 85.

nekvalifikuotų teisinių paslaugų teikimo, ir to, kiek nuostolių advokatas turėjo kompensuoti dėl savo aplaidumo.

Kitose valstybėse, pavyzdžiui JAV, ieškovas turi įrodyti žalą, sukeltą advokato neteisėtais veiksmais, dydį, t. y. įrodyti kiek dėl to patyrė nuostolių. Jų dydis negali būti tik hipotetiškai nuspėjamas⁸⁹. JAV gali būti priteisiami tiesioginiai nuostoliai, negautos pajamos, papildomos išlaidos. Neturtinė žala priteisiama, tik įrodžius advokato tyčią⁹⁰.

Anglijoje galioja pagrindinis žalos atlyginimo principas – nesvarbu ar kyla civilinė, ar deliktinė atsakomybė, ieškovas turi būti gražintas į tą padėtį, kurioje būtų buvęs, jeigu solisitorius būtų tinkamai įvykdyęs savo pareigas. Ieškovui reikia kompensuoti tiek pajamas, kurių jis neteko, tiek ir kito turto piniginių ekvivalentą.

Egzistuoja ir prarasto šanso koncepcija, pagal kurią ieškovui turi būti kompensuota tam tikra galimybė, kuria negalėjo pasinaudoti tam tikroje srityje. Šia teoriją geriausiai atspindi *Allied Maples Group Ltd. v. Simmons & Simmons* byla, kurioje solisitorius buvo neapdairus, patardamas ieškovui verslo perėmimo klausimu. Ieškovui perėjo ir prievolės, kurių po perėjimo negalima buvo reikalauti įvykdyti iš pardavėjo, nors, prieš perkant įmonę, jos galėjo būti identifikuotos. Teismas palaikė ieškovo reikalavimą, nes solisitorius atėmė iš ieškovo šansą nusipirkti įmonę be papildomų paslėptų prievolių, todėl solisitorius turi atlyginti visą žalą, kurią sukėlė dėl netinkamų konsultacijų⁹¹. Nors prarasto šanso koncepcija atrodo sudėtingai taikoma, nepakankamai apibrėžta ir gali būti panaudojama piktnaudžiavimo tikslais, tačiau kartais, tinkamai ja pasinaudojus, galima užtikrinti teisingumą ir interesų pusiausvyrą, pavyzdžiui, ieškovas praranda šansą paduoti apeliacinį skundą. Tokiu atveju reikia įvertinti, kokia galimybė būtų buvusi, kad teismas tenkintų skundą, jeigu jis būtų laiku paduotas.

Ieškovas taip pat turi pareigą stengtis sumažinti savo nuostolių dydį. Nors žalą sukelia solisitorius, tačiau abu turi pareigą pagrįstai siekti sušvelninti praradimus. Jeigu šios pareigos nesilaiko ieškovas, gali būti kompensuojami ne visi jo patirti nuostoliai, o tik tie, kurių nebuvo galima išvengti apdairiai ir rūpestingai elgiantis po solisitoriaus neteisėtų veiksmų. Taip užkertamas kelias ieškovui piktnaudžiauti savo padėtimi ir reikalauti tų nuostolių, kuriuos galbūt tik imitavo patyręs, atlyginimo.

⁸⁹ Legal malpractice [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.clginfo.com/lawyer-attorney-1091882.html>>.

⁹⁰ MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 289.

⁹¹ VAN GERVEN, Walter, LEVER, Jeremy, LAROUCHE, Pierre. *Common law of Europe casebooks: tort law*. Oxford Portland (Or.): Hart Publishing, 2000, p. 221.

5.4. Priežastinis ryšys

Remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.247 straipsniu, atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais (veikimu ar neveikimu), nulėmusiais advokato profesinę civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi advokato veiksmų rezultatu. Įstatymų leidėjas įtvirtino lankstaus priežastinio ryšio doktriną, kuri leidžia teismui konkrečioje byloje atsižvelgti į daugelį reikšmingų aplinkybių – ieškovo elgesį, advokato kaltės laipsnį ir panašiai.

Civilinė atsakomybė atsiranda, neįvykdžius įstatyme ar sutartyje nustatytos pareigos, kai dėl to kilo žala arba tai sudarė sąlygas žalai atsirasti ar padidėti, t. y. kai tarp neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos yra priežastinis ryšys. Priežastinis ryšys gali būti tiesioginis, kai dėl teisinę pareigą pažeidusio asmens veiksmų žala atsiranda tiesiogiai. Jis gali būti netiesioginis, kai asmens veiksmais tiesiogiai nepadarytas neigiamas turbinis poveikis, bet sudarytos sąlygos žalai atsirasti. Žala gali atsirasti dėl kelių asmenų neteisėtų veiksmų, todėl teismas, nagrinėdamas reikalavimą atlyginti žalą, turi nustatyti priežastinį ryšį tarp kiekvieno asmens neteisėtų veiksmų, sąlygojusių žalos atsiradimą ir tų veiksmų pasekmių⁹².

Priežastinis advokato elgesio ir nuostolių ryšys reiškia, kad advokato veikimas arba neveikimas buvo anksčiau nei atsirado nuostolių, o atsiradę nuostoliai yra skolininko elgesio rezultatas. Priežastiniam ryšiui konstatuoti užtenka įrodyti, kad advokato elgesys yra pakankama nuostolių atsiradimo priežastis, nors ir ne vienintelė, tačiau nuostoliai neturi būti pernelyg tolimas advokato elgesio padarinys.

JAV pagrindinė priežastinio ryšio koncepcija labai smarkiai nesiskiria nuo situacijos Lietuvoje: reikalaujama, kad žalos atsiradimas nebūtų pernelyg nutolęs nuo neteisėtų veiksmų. Kuo labiau ryšys tarp priežasties ir padarinių yra netiesioginis, tuo atidžiau reikia analizuoti, ar priežastinis ryšys bus pakankamas⁹³. Pavyzdžiui, advokato veiksmai būtų pripažinti neteisėtais, jeigu jis nespėtų laiku paruošti ir pareikšti dokumentų, ir šis aplaidumas sąlygotų kliento atleidimą iš darbo. Profesinė civilinė atsakomybė nebūtų pripažinta, jeigu klientas advokatą pasamdytų jau po to, kai pats paruošė ir pateikė dokumentus. Pirmuoju atveju advokato veiksmai buvo priežastis atsirasti žalai, antruoju – kliento. Priežastingumas nebūtinai būtų konstatuotas, jeigu konkreti bylinėjimosi taktika pasirodytų neefektyvi. Pasirinkta strategija ne visada

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. rugsėjo 3 d. nutartis civilinėje byloje *R. Levandauskas v. R. Sinkevičienė*, Nr. 3K-3-764/2003, kat. 39.2.2, 39.9.

⁹³ SMITHS, J.M. *Elgar encyclopedia of comparative law*. S.l: Edward Elgar Publishing, 2006, p. 724.

suveikia, bet tai automatiškai nereiškia, kad advokatas elgėsi nerūpestingai ir neapdairiai, nes advokatas gali prižadėti dėsią tik maksimalias pastangas, o ne garantuoti rezultatą, o ypač teismo procese⁹⁴. Manytina, kad vienareikšmiškai daryti išvadą, kad strategijos, taktikos pasirinkimas nelemia profesinės atsakomybės kilimo, negalima. Turi būti vertinamos visos aplinkybės, tikimybė, kaip kitas kvalifikuotas advokatas būtų pasielgęs toje situacijoje ir ar tai būtų lėmę teigiamą rezultatą klientui ir panašiai.

Kitose valstybėse, pavyzdžiui, Anglijoje priežastinis ryšys reiškia natūralią ir nepertraukiamą proceso eigą, neteisėtų veiksmų sąlygotus nuostolius, kurių nebūtų atsiradę, jeigu ne neteisėti veiksmai⁹⁵.

Anglijoje solisitoriaus pareigų pažeidimas turi būti priežastis atsirasti ieškovo žalai ir tik tokiu atveju ieškinys dėl nuostolių atlyginimo gali būti tenkinamas. Žala gali būti neatlyginta, jeigu prie jos atsiradimo prisideda (įsiterpia) arba ją sukelia pats ieškovas, pavyzdžiui solisitorius pataria neparduoti turto dėl vykstančio teismo proceso, ieškovas jo neparduoda, tačiau ir neapdraudžia, o kilęs gaisras padaro daug žalos, arba tretysis asmuo⁹⁶. Tokiu atveju kalbėti vien apie priežastinį ryšį tarp advokato ir kliento žalos nėra pagrindo, kadangi tarp kliento veiksmų ir žalos taip pat yra priežastinis ryšys, t. y. abu turėtų būti atsakingi, sprendžiant nuostolių atlyginimo klausimą.

Be to, ieškovas turi įrodyti ne tik, kad žala buvo sukelta neteisėtais solisitoriaus veiksmais, bet kad ji taip pat galėjo būti numatoma. Yra skiriamos situacijos sutartinės ir civilinės atsakomybės atvejais: pirma, jeigu ieškinys pareikštas dėl sutartinės solisitoriaus atsakomybės, tai tuo metu, kai sutartis buvo sudaryta, žala galėjo būti pagrįstai numatyta pareigų pažeidimo atveju. Tačiau gali kilti nemažai problemų ieškovui, nukentėjusiam nuo solisitoriaus dėl pastarojo aplaidumo. Žala turi būti numatoma jau sutarties sudarymo metu, tačiau nuo jos sudarymo iki pareigų pažeidimo pasireiškimo momento gali praeiti nemažai laiko; antra, jeigu ieškinys kyla deliktinės atsakomybės ribose, tai žiūrima, ar būtent pareigų pažeidimo metu buvo galima numatyti bent dalį žalos. Tačiau yra įtvirtinta, kad sutarties pažeidimo atveju gali būti taikomos deliktinės atsakomybės taisyklės⁹⁷. Tiek solisitoriaus sutartinės, tiek deliktinės atsakomybės atvejais pareigų pažeidimo metu turi būti įmanoma numatyti bent dalis žalos, kurią sukėlė solisitoriaus

⁹⁴ LYNTON, J. S., LYNDALL, T. M. *Legal ethics and Professional responsibility*. s.l: Thomson Delmar Learning, 1993, p. 25.

⁹⁵ SMITH, Craig A. *Negligence - Causation In Fact - Proximate or Legal Cause* [interaktyvus]. 2006, [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.west.net/~smith/causation.htm>>.

⁹⁶ JACKSON, Rupert M., POWELL, John L. *Professional negligence*. London: Sweet & Maxwell, 1987, p. 211-212.

⁹⁷ JACKSON, Rupert M., POWELL, John L. *Professional negligence*. London: Sweet & Maxwell, 1987, p. 212.

nerūpestingumas. Ir tik tokią žalą, kurią visą ar jos dalį galėjo numatyti, solisitorius turėtų būti įpareigotas atlyginti.

Baristerio profesinės atsakomybės atveju dažniausiai tiesioginio kontakto tarp baristerio ir kliento nėra, todėl reikia atidžiai nagrinėti ir taikyti deliktinės atsakomybės normas, norint teisingai nustatyti kurie nuostoliai buvo sąlygoti baristerio neteisėtų veiksmų.

Iš esmės baristerio sukeltai žalai ir priežastiniam ryšiui nustatyti taikomos tos pačios taisyklės kaip ir solisitoriaus atveju. Kuomet baristerio veiksmai atėmė šansą iš ieškovo pasinaudoti tam tikromis galimybėmis, inicijuojant procesą ar procese ginantis nuo kitos šalies, turėtų būti taikomos prarasto šanso doktrinos taisyklės, kaip tai buvo padaryta *Kitchen v. Royal Air Force Association* byloje. Opesnė problema iškyla, jeigu baristeris nerūpestingai klysta ikiteisminio etapo metu, dėl ko ieškovas pralaimi bylą. Tokiu atveju turėtų būti nagrinėjama tikimybė pakeisti bylos eigą, jeigu baristerio veiksmai būtų adekvatūs ir teisingi susiklosčiusiomis aplinkybėmis⁹⁸.

Taigi, apibendrinus aukščiau išdėstyta, galima padaryti išvadą, jog kiekviena valstybė savo teisinėje sistemoje ir teismų praktikoje įtvirtina savarankiškas priežastinio ryšio taisykles, savaip interpretuoja atskirose situacijose priežastinio ryšio buvimą arba trūkumą. Tačiau bendri principai taikomi visur iš esmės vienodi – jeigu advokato, solisitoriaus, baristerio ir pan. neteisėti veiksmai, nerūpestingumas buvo priežastis atsirasti kliento žalai, tą žalą turi atlyginti advokatas.

⁹⁸ JACKSON, Rupert M., POWELL, John L. *Professional negligence*. London: Sweet & Maxwell, 1987, p. 281.

6. Atsakomybė prieš klientus ir trečiuosius asmenis

JAV, Anglijoje, kitose valstybėse, tarp jų ir Lietuvoje, pripažįstama advokato civilinė atsakomybė ne tik už žalą klientui, kuriam buvo teikiamos teisinės paslaugos, bet ir už žalą tretiesiems asmenims, kurie tiesiogiai nebuvo advokato klientai, tačiau dėl neteisėtų jo veiksmų patyrė žalos, pavyzdžiui, jeigu advokatas netinkamai parengė kliento testamentą, o dėl to jo įpėdinis negali paveldėti.

Pripažįstama, kad sutarties pažeidimo atveju kyla sutartinė atsakomybė, o kai sutartinių santykių nėra - deliktinė. Tačiau yra tam tikri būdingi apribojimai sutartinės advokato atsakomybės atveju. Advokatas nėra įsipareigojęs vadovautis kliento instrukcijomis, jeigu tai prieštarautų jo įsitikinimams, sąžiningumui ar profesinei etikai. Šiomis aplinkybėmis advokatas nebus atsakingas, nes jis ėmėsi visų įmanomų teisėtų priemonių, atstovaudamas klientą⁹⁹. Čia galioja principas – „iš ne teisės teisė nekyla“, kadangi klientas negali būti atstovaujamas, jo teisės ginamos ar įgyjamos naujos, vadovaujantis teisei priešingais motyvais, argumentais, teisine logika, net jeigu ir tokios yra pateiktos kliento instrukcijos.

JAV istoriškai ne visada buvo pripažįstama, kad advokatas gali būti atsakingas trečiajam asmeniui, t. y. ne savo klientui. Pirmoji profesinės atsakomybės trečiajam asmeniui byla buvo *Savings Bank v. Ward*, kurioje konstatuota, kad advokatas nėra atsakingas ne klientui. Suformuota ir įtvirtinta taisyklė, jog. dėl turinių praradimų, sąlygotų neapdairumo, advokatas yra atsakingas tik klientui. Beveik po aštuoniasdešimties metų teismai sušvelnino savo poziciją *Biakanja v. Irving* byloje ir leido ne klientams reikalauti atlyginti žalą dėl neapdairiai įvykdytos sutarties. Teismas įtvirtino vadinamąjį „aplinkybių pusiausvyros testą“ (angl. – *balance of factors test*), kuris reiškia, kad, sprendžiant asmens atsakomybės prieš trečiuosius asmenis klausimą, turi būti atsižvelgiama į įvairių aplinkybių, tame tarpe į mastą, kuriuo sutartis turėjo paveikti ieškovo, žalos numatomumą, konkretų žalos dydį, kurį patyrė ieškovas, ryšio tarp atsakovo elgesio ir ieškovo žalos artumą, moralinį atsakovo veiksmų vertinimą ir būsimos žalos prevencijos strategiją, visumą¹⁰⁰. Taip tradicinė taisyklė, kad advokatas gali būti atsakingas tik klientui, o ne trečiajam asmeniui, nebėra galiojanti norma daugumoje JAV

⁹⁹ TUNC, André. *International Encyclopedia of Comparative Law*. s.l: Martinus Nijhoff Publisher, 1986, p. 6-99.

¹⁰⁰ FEINMAN, Jay M. *Professional Liability to Third Parties*. S.l: American Bar Association, 2007, p. 102-103.

jurisdikcijų ir kiekvienas tretysis asmuo gali reikalauti žalos atlyginimo iš nekvalifikuoto advokato.

JAV teisinėje literatūroje¹⁰¹ galima rasti du požiūrius, du skirtingus argumentus, kuriuos teismai taiko nustatydami advokato atsakomybės apimtį tretiesiems asmenims:

- sutartinis argumentas (angl. – *the contractual argument*) griežtai atskiria advokato santykius su klientu ir santykius su trečiuoju asmeniu. Klientas susitaria su advokatu dėl jo teisių ir interesų gynimo, atstovavimo. Interesas asmeniui, kuris nėra klientas, yra priešingas negu klientui. Taigi yra dvi santykių grupės – advokato ir kliento bei advokato ir trečiojo asmens. Pirmuoju atveju advokatas turi būti atsidavęs kliento interesų gynimui, konfidencialumo užtikrinimui, interesų konflikto prevencijai, rūpestingumo ir lojalumo klientui užtikrinimui ir panašiai. Tuo tarpu advokato ir trečiojo asmens santykiai yra priešingi – advokatas turi laikytis teisės aktų reikalavimų kaip ir kiekvienas visuomenės narys ir minimalaus advokato profesinio elgesio modelio. Tokia koncepcija gali kelti pavojų unikaliem advokato statusui ir kliento – advokato santykiams. Advokatas trečiajam asmeniui pareigą gali turėti tik tuo atveju, jeigu klientas nurodo, kad tokia jo valia, todėl ir atsakomybė gali kilti tik tuo atveju, jeigu trečiasis asmuo yra esamas ar būsimas naudos gavėjas;
- santykinis argumentas (angl. – *the relational argument*) bando išspręsti problemas, kylančias vadovaujantis „sutartinio argumento“ koncepcija. Šiuo atveju teigiama, kad advokatas turėtų turėti platesnes pareigas tretiesiems asmenims. Šių pareigų apimtis priklauso nuo keleto veiksnių: trečiojo asmens priklausomumo nuo advokato veiksmų – kuo labiau jis priklausomas nuo advokato, tuo pastarasis turi didesnius įsipareigojimus trečiajam asmeniui; advokato pareigų trečiajam asmeniui aiškumo – kuo jos aiškiau ir konkrečiau nustatytos, tuo advokatui keliami didesni reikalavimai prieš trečiąją šalį; kliento ir trečiojo asmens interesų panašumo – kuo jie labiau skiriasi, tuo galimybė kilti advokato profesinei atsakomybei yra menkesnė¹⁰². Tačiau bet koku atveju advokatas negali

¹⁰¹ FEINMAN, Jay M. *Professional Liability to Third Parties*. S.I: American Bar Association, 2007, p. 122-131.

¹⁰² FEINMAN, Jay M. *Professional Liability to Third Parties*. S.I: American Bar Association, 2007, p. 124-126

būti pripažintas atsakingu prieš trečiąjį asmenį už veiksmus, kuriuos atliko teisėtai kliento naudai¹⁰³.

Galima būtų diskutuoti, kuri koncepcija yra teisingesnė ir tikslingesnė taikyti teismų praktikoje, tačiau darytina išvada, kad sutartinis argumentas aprėpia pernelyg nedaug atvejų, kuomet gali kilti advokato profesinė civilinė atsakomybė. Turint omenyje ypatingą advokato statusą visuomenėje, atsakomybės ribos tretiesiems asmenims turėtų būti platesnės negu paprasto visuomenės nario. Advokatas, kuris tinkamai laikosi teisės aktų ir teisinės etikos reikalavimų iki minimumo sumažina atsakomybės kilimo galimybę ar net ją panaikina, todėl neturėtų kilti pagrįstų abejonių dėl to, kad gali būti nepagrįstai išplečiamos trečiųjų asmenų teisės patraukti advokatą atsakomybėn.

Lietuvos teisėje advokato pareiga atlyginti trečiojo asmens patirtą žalą išplaukia iš Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.263 straipsnio. Nesant pakankamai teismų praktikos, nėra aišku, ar teismai, iškilus probleminiam klausimui, pirmenybę teiktų advokato – kliento santykiams, ar advokato sukeltai žalai trečiajam asmeniui. Manytina, kad kiekvienas advokatas, kuris padaro žalos savo veiksmais, privalo ją visiškai atlyginti, nepaisant to, ar ji padaryta klientui, ar trečiajam asmeniui. Turėtų būti užtikrinta trečiųjų asmenų interesų apsauga, nepaliekant spragų reguliavime ir teisės aiškinime, kad dėl kliento – advokato sutarties vykdymo kiltų grėsmė nukentėti kitiems asmenims.

7. Advokatų profesinė atsakomybė dėl kliento neteisėtų veiksmų

Tam tikrai atvejais ieškovas gali iškelti bylą advokatui dėl to, kad pastarojo klientas elgėsi netinkamai, turėdamas nusikalstamą ketinimą, o advokatas žinojo tokius kliento siekius ir jiems neužkirto kelio. Taigi advokatas bus atsakingas už kliento veiksmus. Keleto JAV bylų analizė padės atkleisti šio instituto esmę:

- a) Munson v. Linnick byloje advokatas pripažintas bendrai atsakingas kartu su klientu dėl to, kad padėjo jam surašyti nepagrįstą ieškinį, žinodamas, jog klientas neturi teisės kelti bylos atsakovui, kadangi jo teisės akivaizdžiai nebuvo pažeistos. Buvo įrodyta, kad advokatas tiesiog turėjo interesą dėl „sėkmės mokesčio“ (angl. – *contingency fee*) ir dėl to leido bei padėjo klientui piktnaudžiauti teise;
- b) Smith v. Aaron, Aaron, Schimberg & Hess byloje teismas konstatavo, kad advokatas negali savo elgesio teisinti tuo argumentu, kad jis veikė kliento

¹⁰³ MARKUS, Richard M. Trial Handbook for Ohio Lawyers. Current through May 2007 edition [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Chapter 1. Prieiga per internetą: <www.westlaw.com>.

nurodymų ribose. Teismas įrodė, kad advokatas žinojo, jog klientas neturi teisėto pagrindo reikšti reikalavimams, tačiau sutiko iškelti bylą.

- c) Kogos v. Rittiner byloje buvo priimtas sprendimas pripažinti neteisėtais advokato ir jo kliento – tariamo partnerio veiksmus prieš jūros produktų prekeivį dėl verslo neteisėto perėmimo likvidavimo orderio pagalba. Teismas atmetė advokato argumentus, kad jis veikė sąžiningai, gera valia atstovaudamas klientą, kad kliento teisės pažeidimai negali būti priskiriami jam. Teismas pažymėjo, jog advokatas turėjo žinoti kliento neteisėtumą, neteisėtumą ir nepagrįstumą prekeivio atžvilgiu¹⁰⁴.

Šiuo atveju neteisėtus veiksmus iš esmės atliko klientas, o advokatas tik padėjo juos įgyvendinti, apvilkdamas teisiniais drabužiais. Advokatas, būdamas teisės specialistu, turėjo žinoti kokie reikalavimai yra taikomi pareiškiant ieškinį, patarti klientui nepateikinti akivaizdžiai nepagrįstų ieškinių ir neprisidėti prie piktnaudžiavimo teise proceso. Galima sakyti, tiek klientas, tiek advokatas prisidėjo prie žalos sukėlimo, todėl abudu solidariai turėtų būti atsakingi.

8. Įrodinėjimo pareigos paskirstymas

Advokato profesinės civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygų įrodinėjimo pareiga tarp šalių paskirstoma taip: bendrosios teisės tradicijos valstybėse, įrodinėjimo taisyklės buvo išplėtos iki to, kad klientas, kuris pralaimi bylą, turi įrodyti ne tik, kad advokatas buvo aplaidus, nerūpestingas, bet taip pat kad rezultatas būtų skirtingas, jeigu nebūtų neapdairumo, t. y. įrodyti, kad būtų laimėjęs procese ir kad jis būtų patenkintas tokia bylos baigtimi¹⁰⁵. Tokiose bylose yra preziumuojama, kad advokatas veikė gera valia ir apdairiai¹⁰⁶. Tokia įrodinėjimo pareigos pasiskirstymo tendencija yra didžiulis iššūkis klientui. Klientas turi atlikti didelį darbą, norėdamas įrodyti, kad kitas advokatas tokioje pačioje byloje, elgdamasis kitaip, būtų pasiekęs jam palankų rezultatą, turint omeny, kad bylos baigtis priklauso ne tik nuo advokato veiksmų, bet ir kitų veiksnių – teisėjo įsitikinimo, prisiekusiųjų ir panašiai.

JAV, pareiškęs advokatui ieškinį dėl žalos atlyginimo, ieškovas privalo įrodyti advokatą buvus nepakankamos kvalifikacijos ar nerūpestingai atlikus pareigas, t. y.

¹⁰⁴ WAX, E. Liability of attorney, acting for client, for malicious prosecution. In *American Law Reports ALR4th* [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31], p. 24-25. Prieiga per internetą: <www.westlaw.com>.

¹⁰⁵ TUNC, André. *International Encyclopedia of Comparative Law*. s.l: Martinus Nijhoff Publisher, 1986, p. 6-106.

¹⁰⁶ MARKUS, Richard M. Trial Handbook for Ohio Lawyers. Current through May 2007 edition [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Chapter 1. Prieiga per internetą: <www.westlaw.com>.

neatitikus savo profesijos protingo atstovo elgesio standarto, žalą bei priežastinį ryšį tarp žalos ir advokato profesinės pareigos pažeidimo; Anglijoje klientas, pareiškęs solisitoriui ieškinį dėl žalos atlyginimo, turi įrodyti profesinės solisitoriaus pareigos pažeidimą, žalą ir priežastinį ryšį tarp solisitoriaus veiksmų ir žalos; Lietuvoje klientas turi įrodyti advokato veiksmų neteisėtumą, tais veiksmais padarytą žalą ir priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir žalos, o advokato kaltė prezumuojama. Taigi neteisėtų veiksmų, žalos ir priežastinio ryšio buvimą visose šalyse turi įrodyti ieškovas, o dėl kaltės įrodinėjimo valstybių praktika skiriasi: vienur advokato kaltė preziumuojama, pavyzdžiui, Lietuvoje, kitur kaltės prezumpcija nepripažįstama, pavyzdžiui, generalinio delikto valstybėse. Sunku pasakyti, kuri iš koncepcijų yra teisingiausia, kiekvienos valstybės praktika yra sąlygota daugybės veiksnių, todėl ir reguliavimas jose ne visada sutampa.

Ieškovui įrodinėjant advokato profesinės atsakomybės sąlygas, gali kilti dvi pagrindinės problemos, kurių buvimą liudija įvairių valstybių teismų sprendimai:

- priežastinio ryšio tarp advokato nerūpestingumo ir žalos įrodymas. Tam tikrais atvejais ši problema neiškyla. Tačiau situacija gali būti komplikauta, kai nerūpestingumas pasireiškia bylinėjimosi metu ir klientas pralošia savo bylą; arba kai advokatas pavėluoja paruošti, pavyzdžiui, apeliacinį skundą, o teismo sprendimas įsiteisėja ir klientui tampa galutinis. Bendrosios teisės tradicijos šalyse taisyklės išsirutuliojo iki to, kad, jei klientas pralošia bylą, reikia įrodyti ne tik, kad advokato veiksmai yra nerūpestingi ir aplaidūs, bet taip pat, kad rezultatas būtų kitoks, jeigu nerūpestingumo nebūtų buvę ir kad tuo rezultatu klientas būtų patenkintas. Civilinės teisės tradicijos šalyse yra taikomas kitoks šios problemos sprendimo būdas. Klientas turi įrodyti, kad advokato veikimas ar neveikimas sąlygojo bylos pralaimėjimą ir kad dėl to klientas patyrė žalos. Apeliacijos teisės praradimas yra prarastas šansas. Šanso dydį, galimybės įvertina teismas, tačiau kliento pareiga yra pagrįsti ir patvirtinti jo dydį. Norėdamas save išteisinti, advokatas turi įrodyti, jog žala būtų kilusi, net jeigu jo veiksmuose nebūtų nerūpestingumo¹⁰⁷. Šis požiūris, kuris, be abejo, yra palankesnis klientui, teisingiau paskirto kliento ir advokato interesus ir įrodinėjimo našta bei yra labiau pagrįstas ir logiškas;
- nuostolių įvertinimas. Problemų dažnai iškyla tose situacijose, kai žala nėra susijusi su turtu, pavyzdžiui, kai ji pasireiškia sulaikymo pratęsimu,

¹⁰⁷ TUNC, André. *International Encyclopedia of Comparative Law*. s.l: Martinus Nijhoff Publisher, 1986, p. 6-120.

prarastu šansu apeliuoti byloje, nesusijusioje su turtu, nesėkmingu kliento reputacijai kenkiančių teiginių atmetimu. Šis aspektas susijęs su tuo, ar nuostoliai turi būti atlyginami, kai padaroma neturtinė žala. Skirtingų valstybių teisinės sistemos pateikia nevienodus atsakymus. Prancūzijos, Belgijos ir Šveicarijos teisė plačiai pripažįsta tokia galimybę; Vokietijos ir Graikijos tokiu atveju teisė suteikia teisę reikalauti tik turtinės žalos atlyginimo; bendrosios teisės tradicijos šalys numato neturtinės žalos atlyginimo galimybę, esant advokato tyčiai¹⁰⁸.

¹⁰⁸ TUNC, André. *International Encyclopedia of Comparative Law*. s.l: Martinus Nijhoff Publisher, 1986, p. 6-120.

8. Europos Sąjungos ir tarptautinis lygmenys

8.1. Europos Sąjunga

Lietuvos Respublikai tapus Europos Sąjungos nare, pasikeitė ir mūsų advokatų veiklos galimybės ir sritys bei teisinių žinių poreikis užsiimant profesine veikla. Pagrindiniai kylantys klausimai yra susiję su Lietuvos advokatų pasirengimu ir galimybėmis praktikuoti naujoje teisinėje erdvėje.

Remiantis Europos Sąjungos teisės aktais Lietuvos advokatai įgijo plačias galimybes vykti ir praktikuoti Europos Sąjungos valstybėse narėse. Vienas iš kertinių Europos Sąjungos vidaus rinkos elementų – laisvas asmenų judėjimas – apima ir advokatų profesinės veiklos vykdymą kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse¹⁰⁹. Šis klausimas svarbus ir nagrinėjant advokato profesinės civilinės atsakomybės taikymo aspektus, nes advokatų laisvas judėjimas Europos Sąjungoje gali iš dalies sąlygoti bylos dėl profesinės atsakomybės iškėlimą, kadangi sudaro prielaidas vienos valstybės advokatui dirbti kitoje valstybėje, kitoje teisinėje sistemoje.

Šiuo atžvilgiu Lietuva įgyvendino pagrindinių teisės aktų, reglamentuojančių advokatų veiklą Europos Sąjungos, nuostatas laisvo asmenų judėjimo aspektu. Taigi įgyvendinus 1977 m. kovo 22 d. Tarybos direktyvą Nr. 77/249/EEB, skirtą padėti teisininkams veiksmingai naudotis laisve teikti paslaugas¹¹⁰, 1988 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyvą Nr. 89/48/EEB dėl bendrosios aukštojo mokslo diplomų, išduotų bent po trejų metų profesinio mokymo ir lavinimo, pripažinimo sistemos¹¹¹ ir 1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą Nr. 98/5/EB, skirtą padėti teisininkams verstis nuolatine advokato praktika ne toje valstybėje narėje, kurioje buvo įgyta kvalifikacija¹¹², Lietuvoje sukurtos formalios teisinės prielaidos praktikuoti Europos Sąjungos valstybių narių advokatams.

Svarbus Lietuvos advokatūros veiklos įvykis – Lietuva tapo Europos advokatų asociacijos (angl. - *CCBE - The Council of Bars and Law Societies of European Union*) nare. CCBE – svarbiausia Europos Sąjungoje veikianti advokatų interesams atstovaujanti organizacija, dalyvavimas jos veikloje užtikrins Lietuvos advokatūros interesus Europos

¹⁰⁹ BUDVYTIS, Edmundas, STRIUŽAS, Vilius. Teisinių profesijų atstovai apie pasirengimą taikyti ES teisę. Iš Justitia. Teisės žinios [interaktyvus]. 2004, Nr. 2 [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <http://www.justitia.lt/magazine2.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=846&zurnalas=2&tem=EUROPOS%20S%C4%84JUNGOS%20TEIS%C4%96&zur_id=56>.

¹¹⁰ OL, 1977 L 78, p. 17–18.

¹¹¹ OL, 1989 L 019, p. 25.

¹¹² OL, 1998 L 77, p. 36–43.

Sajungoje. CCBE daro įtaką sąlygoms, kuriomis Europos advokatai užsiima profesine veikla, ne ką mažesnė jos įtaka Europos Sąjungos teisėkūrai, nulemiančiai Europos advokatų veiklą. Lietuvos Respublikos advokatų konferencijoje 2004 m. kovo 26 d. buvo patvirtintas Europos Sąjungos advokatų etikos kodeksas, kuris užtikrina pagarbą profesinės veiklos kitose Europos Sąjungos valstybėse etikos standartams ir jų laikymąsi. Jo paskirtis nurodyta kodekso 1.3 punkte, kuri kalba, jog „besitęsianti Europos Sąjungos (ES) ir Europos Ekonominės Erdvės (EEE) integracija ir padažnėjusi tarptautinė advokatų veikla EEE nulėmė būtinybę ginant viešąjį interesą nustatyti bendras tarptautinės praktikos taisykles, taikomas visiems EEE advokatams, nepriklausomai nuo to, kuriai advokatūrai ar teisininkų draugijai jie priklauso. Išskirtinis šių taisyklių nustatymo tikslas – sumažinti sunkumą, atsirandančių dėl „dvejopos etikos“ standartų taikymo, kaip numatyta 1977 m. kovo 22 d. direktyvos 77/249/EEB 4 straipsnyje“¹¹³.

Europos Sąjungos advokatų etikos kodeksas sudarytas iš penkių dalių, kuriose įtvirtinamos svarbiausios advokatų etikos taisyklės, o pabaigoje pateikiami išsamus paaiškinimai kiekvienai iš taisyklių pailustruoti. Kaip bendrieji principai nurodomi nepriklausomumas, pasitikėjimas, sąžiningumas, konfidencialumas, kitų advokatūrų ir teisininkų draugijų taisyklių gerbimas, su advokatų veikla nesuderinamos veiklos draudimas, teikiamos informacijos reglamentavimas, kliento interesų gynimas, advokato atsakomybės klientui ribojimas. Visos advokatų pareigos yra suskirstytos į tris dideles grupes – santykiai su klientais, santykiai su teismais ir advokatų tarpusavio santykiai.

CCBE, priimdama šį kodeksą, pasiūlė kelis jo įgyvendinimo būdus, t. y. kad šio kodekso taisyklės:

- būtų pripažįstamos kaip visų Europos Sąjungos ir Europos Ekonominės Erdvės advokatūrų ir teisininkų draugijų bendro sutarimo išraiška;
- kiek galima greičiau būtų priimtos kaip taisyklės, taikytinos pagal nacionalines arba Europos Ekonominės Erdvės procedūras advokato tarptautinei veiklai Europos Sąjungoje arba Europos Ekonominėje Erdvėje;
- būtų turimos omenyje keičiant ar papildant visas nacionalines profesinės etikos ar profesinės praktikos taisykles siekiant pažangaus jų suderinimo.

¹¹³ BUDVYTIS, Edmundas, STRIUŽAS, Vilius. Teisinių profesijų atstovai apie pasirengimą taikyti ES teisę. Iš Justitia. Teisės žinios [interaktyvus]. 2004, Nr. 2 [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <http://www.justitia.lt/magazine2.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=846&zurnalas=2&tem=EUROPOS%20S%C4%84JUNGOS%20TEIS%C4%96&zur_id=56>.

Nežiūrint to, kad siekiama profesinės etikos ar profesinės praktikos taisyklių, kurios taikomos tik valstybės narės viduje, pažangaus derinimo, šio Kodekso taisyklės taikomos advokato tarptautinei veiklai Europos Sąjungoje ir Europos Ekonominėje Erdvėje. Šiuo atveju tarptautinė veikla apima visus profesinius ryšius su kitų valstybių advokatais ir advokato profesinę veiklą kitoje valstybėje narėje, nepriklausomai nuo to, ar advokatas fiziškai yra toje valstybėje narėje. Nors šis kodeksas taikomas tik tarptautinei veiklai, darytina išvada, kad jis neabejotinai prisidėjęs prie valstybių narių viduje priimtų advokato profesinio elgesio kodeksų ar taisyklių.

Lietuva, priimdama savo advokatų profesinės etikos kodeksą, taip pat neginčijamai rėmėsi Europos Sąjungos advokatų etikos kodeksu, norėdama tinkamai įvykdyti savo įsipareigojimus. Kilus advokato profesinės civilinės atsakomybės taikymo klausimui, galėtų būti atsižvelgta ir į šio kodekso įtvirtintas taisykles, advokato pareigas, nors jos praktiškai sutampa su pareigomis, įtvirtintomis Lietuvos teisės aktuose.

8.2. Tarptautinės advokatų asociacijos (IBA) indėlis

Tarptautinė advokatų asociacija (angl. - *International Bar Association*) (toliau – IBA), įsteigta 1947 metais, yra pagrindinė pasaulyje organizacija, tarptautiniu mastu vienijanti praktikuojančius teisininkus, advokatų asociacijas, teisines visuomenes. IBA, kurią sudaro apie 30 tūkstančių advokatų, daugiau nei 195 advokatų asociacijų ir teisinių visuomenių visuose žemynuose, daro įtaka tarptautinei teisės reformai, kryptingai formuoja teisės specialistų ateities perspektyvas visame pasaulyje¹¹⁴. Nors šios organizacijos priimti dokumentai, sprendimai ar pranešimai nesaisto atskirų valstybių teismų ar kitų institucijų, t. y. nėra privalomi, tačiau neabejotinai plečia teisinės visuomenės narių akiratį ir supratimą tiek advokatų profesinės civilinės atsakomybės, tiek ir kitose teisininkams aktualiose srityse.

8.2.1. Tarptautinis advokatų etikos kodeksas

IBA 1956 metais priėmė Tarptautinį advokatų etikos kodeksą¹¹⁵ (angl. – *International code of ethics*), kurio dabar galiojančioje redakcijoje dvidešimt viename punkte išdėstė, jų

¹¹⁴ About the IBA. Overview [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.ibanet.org/aboutiba/overview.cfm>>.

¹¹⁵ International Bar Association International code of ethics [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <http://www.ibanet.org/images/downloads/International_Ethics.pdf>.

manymu, svarbiausias advokatų etikos taisyklės, kuriomis turėtų vadovautis kiekvienas save gerbiantis advokatas.

Kadangi IBA apima daug skirtingų valstybių, neįmanoma kodekse konkrečiai reglamentuoti taisyklių, kurių advokatas turi laikytis vienoje ar kitoje situacijoje. Pateikiami tik bendri etikos principai. Viena iš pagrindinių pareigų, numatytų minėtame kodekse, yra pareiga laikytis tos valstybės galiojančių etikos normų, kurioje praktikuojasi advokatas. Taip pat reikalaujama gerbti savo profesiją ir vengti bet kokio elgesio, kuris gali diskredituoti ją; išlaikyti nepriklausomumą; kitų kolegų atžvilgiu elgtis išskirtinai mandagiai ir pagarbiai; gerbti teismą ir jokiais aplinkybėmis nepateikinti žinomai neteisingos ar įstatymui prieštaraujančios informacijos; nereklamuoti savo veiklos, išskyrus toje jurisdikcijoje leidžiamu mastu, priemonėmis ir būdu; klientui visais atvejais suteikti atvirą, tiesią nuomonę apie bylą; jeigu yra galimybė ir kliento interesas, siekti ginčą visapusiškai išspręsti taikiomis priemonėmis, nesikreipiant į teismą; nesiekti ir neįsigyti turto, kurio atžvilgiu ginče jis atstovauja klientą; vengti interesų konflikto; nepamiršti, kad pirmiausia reikia rūpintis ne savo finansiniais, o kliento interesais, ir siekti teisingumo įvykdymo; atlyginimas už teisinės paslaugas turi būti pagrįstas, atsižvelgiant į visas bylos aplinkybės, įskaitant riziką ir neapibrėžtumą, ir pan.

Dauguma IBA narių, advokatų asociacijų, priėmė savo teisinės etikos kodeksus. Išskyrus tam tikras išimtis, kodeksas taikomas bet kuriam vienoje jurisdikcijoje esančiam advokatui bendradarbiaujančiam su kitoje jurisdikcijoje esančiu advokatu. Jokios šio kodekso taisyklės neįpareigoja elgtis taip, kad būtų pažeistos tos jurisdikcijos, kurioje praktikuojasi advokatas, taisyklės¹¹⁶.

Visos šios advokatų pareigos didesne ar mažesne dalimi yra įtvirtintos ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose. Neabejotina, kad rengiant teisės aktus advokatų profesinės atsakomybės, teisinės etikos srityse, nors ir netiesiogiai, bet buvo atsižvelgta į IBA rekomenduojamą teisės reglamentavimo praktiką.

¹¹⁶ International Bar Association International code of ethics [interaktyvus]. [Žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <http://www.ibanet.org/images/downloads/International_Ethics.pdf>.

9. Kiti klausimai, susiję su advokatų profesine civiline atsakomybe

9.1. Advokato profesinės civilinės atsakomybės apribojimas ir panaikinimas

Nors kiekvienoje civilizuotoje demokratinėje valstybėje galioja visiško nuostolių atlyginimo principas, tačiau sutartyje advokatas ir klientas gali nustatyti visiško nuostolių atlyginimo principo išimtį, t. y. ribotos atsakomybės galimybę. Tai galima padaryti įvairiais būdais: gali būti nustatomas maksimalus atlygintinas nuostolių dydis, gali būti nurodyta, kad atlyginami tik tiesioginiai nuostoliai, o negautos pajamos neatlyginamos ir panašiai. Tačiau šalių teisė riboti savo civilinę atsakomybę nėra absoliuti. Šalių susitarimas dėl advokato profesinės civilinės atsakomybės už nuostolius (žalą), padarytus dėl advokato tyčios ar didelio neatsargumo, netaikymo ar jos dydžio apribojimo negalioja, taip pat tais atvejais, kai padaryta žala asmens sveikatai, gyvybei ar neturtinė žala¹¹⁷.

Jeigu žalos padaryta esant paprastam neatsargumui, susitarimai dėl advokato profesinės civilinės atsakomybės ribojimo ir panaikinimo galimi, išskyrus atvejus, kai žalos padaryta sveikatos sužalojimo, gyvybės atėmimu ar yra neturtinė. Tačiau jeigu žalos yra padaryta gyvybės atėmimu, sveikatos sužalojimu arba yra neturtinė, šalys neturi teisės susitarti dėl civilinės atsakomybės netaikymo ar apribojimo, kad ir kokie būtų kaltės forma ir laipsnis.

Šalys sutartyje negali panaikinti advokato civilinės atsakomybės, nes savo sutartimi jos negali pakeisti imperatyvių įstatymo normų (Civilinio kodekso 6.252 straipsnio 2 dalis). Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 20 straipsnis numato privalomą advokatų civilinės atsakomybės draudimą. Tai reiškia, kad bet koku atveju advokatas privalo apsidrausti savo civilinę atsakomybę. Jeigu be išimčių egzistuoja advokato privalomasis profesinės atsakomybės draudimas, darytina išvada, jog didesnio ar mažesnio laipsnio advokatų civilinė atsakomybė taip pat turi egzistuoti visada.

9.2. Atleidimas nuo advokato profesinės civilinės atsakomybės

Lietuvoje advokato profesinės civilinės atsakomybės netaikymo, atleidimo nuo profesinės civilinės atsakomybės klausimus reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinio kodekso

¹¹⁷ *Cit. op.* 3, 6.252 str. 1 d.

6.253 straipsnis. Advokatui civilinė atsakomybė netaikoma, taip pat advokatas gali būti visiškai ar iš dalies atleistas nuo profesinės civilinės atsakomybės, kai egzistuoja šie pagrindai: nenugalima jėga (*force majeure*), valstybės veiksmai, trečiojo asmens veiksmai, nukentėjusiojo asmens veiksmai, būtinoji gintis, būtinas reikalingumas, savigny. Reikėtų pripažinti, kad kai kurių iš šių pagrindų advokatų profesinei civilinei atsakomybei pritaikyti gali būti praktiškai neįmanoma. Bet kokių atveju, pareiga įrodinėti vieną iš pagrindų kyla advokatui, kuris remiasi jais.

9.3. Advokato netiesioginė civilinė atsakomybė

Advokatas gali būti atsakingas ne tik už žalą, sukeltą paties advokato neteisėtais veiksmais, bet ir už kitų asmenų veiksmais padarytą. Tokias išvadas galima padaryti iš Advokatūros įstatymo 26 straipsnio 4 dalies („Advokatas turi teisę samdytis darbuotojų. Darbo sutartį su samdomu darbuotoju sudaro pats advokatas“), Civilinio kodekso 6.38 straipsnio 4 dalies („jeigu skolininkas, vykdydamas prievolę, naudojasi kitų asmenų pagalba, tai jis už tų asmenų veiksmus atsako kaip už savo“) ir 6.246 straipsnio 2 dalies („Įstatymai gali nustatyti, kad žalą privalo atlyginti asmuo, kuris tos žalos nepadarė, bet yra atsakingas už žalą padariusio asmens veiksmus“ (netiesioginė civilinė atsakomybė)) sisteminės analizės. Taigi advokatas turi teisę darbams atlikti pasitelkti pagalbininkus, pavyzdžiui, sekretorę(-ių), padėjėją ir panašiai, tačiau, advokatas bus atsakingas ir turės atlyginti net tą žalą, kurią sukėlė jo pagalbininkai, padėdami vykdyti prievolę.

Advokatas netgi gali būti pripažintas kaltu, kai, neturėdamas teisės (tai aiškiai nurodyta sutartyje, pagrįstai numanoma iš sutarties esmės ar vyraujančios praktikos), be kliento sutikimo ar žinios prievolėje pakeičia save kaip šalį kitu advokatu, jį įpareigoja atstovauti byloje, teikti konsultacijas ar pan. Šiuo atveju taip pat kils profesinė civilinė advokato atsakomybė pirmajam advokatui¹¹⁸.

¹¹⁸ TUNC, André. *International Encyclopedia of Comparative Law*. s.l: Martinus Nijhoff Publisher, 1986, p. 6-106.

Išvados

1. Advokato profesija yra viena iš profesijų rūšių, kurių atstovams yra taikomi didesni, reiklesni elgesio standartai, o jų profesinė atsakomybė atsiranda paprastai ne dėl to, kad profesionalas nepasiekia tam tikro rezultato, bet kad ne viską iki galo padarė arba padarė nekvalifikuotai, nerūpestingai;
2. advokato profesinei atsakomybei taikomos bendros civilinės atsakomybės sąlygos – jos atsiradimui būtina nustatyti neteisėtus advokato veiksmus, kaltę, žalą ir priežastinį ryšį tarp žalos ir neteisėtų veiksmų;
3. advokato veiksmų neteisėtumas yra suprantamas pakankamai plačiai – tiek teisinių paslaugų teikimo sutarties, tiek konkrečios įtvirtintos pareigos, tiek bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atsargiai ir rūpestingai, tiek etikos normų pažeidimas;
4. sprendžiant advokato kaltės kaip profesinės atsakomybės sąlygos klausimą, advokato elgesiui įvertinti turėtų būti taikomas vidutinės kvalifikacijos, atidaus ir rūpestingo advokato elgesio standartas;
5. ieškovas gali reikalauti tik tų nuostolių (tiesioginių, negautų pajamų, neturtinės žalos, protingų išlaidų), kuriuos įrodo leistinomis įrodinėjimo priemonėmis ir kurie buvo sąlygoti neteisėtų advokato veiksmų bei gali būti laikomi advokato veiksmų rezultatu;
6. ieškovas bylose dėl advokato profesinės civilinės atsakomybės gali būti ne tik tiesioginis jo klientas, bet ir tretysis asmuo, kuris patyrė žalos dėl neteisėtų advokato veiksmų;
7. ieškovas, nesvarbu, ar tai yra klientas, ar tretysis asmuo, privalo įrodyti tris advokatų profesinės atsakomybės sąlygas – neteisėtus veiksmus, žalą ir priežastinį ryšį, o advokato kaltė yra preziumuojama;
8. advokato profesinės atsakomybės atveju gali būti taikomos sutartinės civilinės arba deliktinės atsakomybės taisyklės, priklausomai nuo to, ar šalis sieja sutartiniai santykiai, ar ne (trečiojo asmens atveju).

Literatūros sąrašas:

Teisės norminiai aktai:

1. 1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (EB) Nr. 98/5 skirta padėti teisininkams verstis nuolatine advokato praktika ne toje valstybėje narėje, kurioje buvo įgyta kvalifikacija (OL, 1998 L 77, p. 36—43);
2. 1988 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyva (EEB) Nr. 89/48 dėl bendrosios aukštojo mokslo diplomų, išduotų bent po trejų metų profesinio mokymo ir lavinimo, pripažinimo sistemos (OL, 1989 L 019, p. 25);
3. 1977 m. kovo 22 d. Tarybos direktyva (EEB) Nr. 77/249 skirta padėti teisininkams veiksmingai naudotis laisve teikti paslaugas (OL, 1977 L 78, p. 17—18);
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74);
5. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340);
6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (Valstybės žinios, 2002, Nr. 37-1341);
7. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (Valstybės žinios, 1985, Nr. 1-1);
8. Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 30-827);
9. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas (Valstybės žinios, 2004, Nr. 50-1632);
10. Lietuvos Respublikos advokatų profesinės etikos kodeksas (Valstybės žinios, 2005-11-03, Nr. 130-4681);
11. Lietuvos advokatūros įstatai (patvirtinti Visuotiniame advokatų susirinkime 2006 m. balandžio 21 d.);
12. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro įsakymas Dėl advokato kvalifikacinių egzaminų laikymo ir apmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo (Valstybės žinios, 2005, Nr. 141-5081);

Specialioji literatūra:

1. ELLIOTT, Catherine, QUINN, Frances. *Tort law*. Harlow: Longman, 2001;
2. FEINMAN, Jay M. *Professional Liability to Third Parties*. S.l: American Bar Association, 2007;
3. JACKSON, Rupert M., POWELL, John L. *Professional negligence*. London: Sweet & Maxwell, 1987;
4. JONES, Michael A. *Textbook on torts 8th ed*. Oxford : Oxford University Press, 2003;
5. LEWTHWAITE, John, HODGSON, John S. *Tort law textbook*. Oxford: Oxford University Press, 2004;
6. LYNTON, J. S., LYNDALL, T. M. *Legal ethics and Professional responsibility*. s.l: Thomson Delmar Learning, 1993;
7. McBRIDE, Nicholas J., LONGMAN, Roderick Bagshaw. *Tort law*. Harlow : Pearson : Longman, 2005;
8. MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995;
9. MIKELĖNAS, Valentinas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2003;
10. OUGHTON, David, et al. *Law of torts: 2005-2006. Questions & answers: Q & A*. Oxford : Oxford University Press, 2005;
11. SMITHS, J.M. *Elgar encyclopedia of comparative law*. S.l: Edward Elgar Publishing, 2006;
12. TUNC, André. *International Encyclopedia of Comparative Law*. s.l: Martinus Nijhoff Publisher, 1986;
13. VAN GERVEN, Walter, LEVER, Jeremy, LAROUCHE, Pierre. *Common law of Europe casebooks: tort law*. Oxford Portland (Or.): Hart Publishing, 2000;

Praktinė medžiaga:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje A. Marcinkevičius v. Lietuvos advokatų taryba, Nr. 3K-3-584/1999, kat. 1;

2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje *A. Skučas v. G. Pakerytė*, Nr. 3K-7-645/2002, kat. 39.2.3., 39.6.2.13;
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. rugsėjo 3 d. nutartis civilinėje byloje *R. Levandauskas v. R. Sinkevičienė*, Nr. 3K-3-764/2003, kat. 39.2.2, 39.9;
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje *SIA „Parexs Express Kredit“ v. UAB „Parex Lizingas*, Nr. 3K-3-218/2006, kat. 96.1;
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Parex lizingas“ v. UAB „MRI Finansinis auditas“, B. S., advokatas A. Š.*, Nr. 3K-3-439/2006, kat. 28.1, 44.5.2.17;
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje *G. A. P. v. A. S., A. S., V. P. P., A. P.*, Nr. 3K-3-629/2006, kat. 21.4.1.1;
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje *A. A. v. UAB „Kamintras“*, Nr. 3K-3-199/2007.

Elektroniniai dokumentai:

1. About the American Bar Association [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.abanet.org/about/>>;
2. About the IBA. Overview [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.ibanet.org/aboutiba/overview.cfm>>;
3. American Bar Association Model code of Professional responsibility [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31], canon 1. Prieiga per internetą: <<http://www.abanet.org/cpr/mrpc/mcpr.pdf>>;
4. Are There Too Many Lawyers? [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-30]. Prieiga per internetą: <http://www.power-of-attorneys.com/are_there_too_many_lawyers.htm>;
5. BUDVYTIS, Edmundas, STRIUŽAS, Vilius. Teisinių profesijų atstovai apie pasirengimą taikyti ES teisę. Iš Justitia. Teisės žinios [interaktyvus]. 2004, Nr. 2 [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.justitia.lt/magazine2.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio>>

[id=846&zurnalas=2&tem=EUROPOS%20S%C4%84JUNGOS%20TEIS%C4%96&zur_id=56](http://www.calbar.ca.gov/state/calbar/calbar_extend.jsp?cid=10158)>;

6. California rules of Professional conduct [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <http://www.calbar.ca.gov/state/calbar/calbar_extend.jsp?cid=10158>;
7. Code of Conduct [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.barstandardsboard.org.uk/standardsandguidance/codeofconduct/>>;
8. BRANDON, David. L., Morris Polich & Purdy LLP. The hidden perils of metadata. In *Lpl advisory* [interaktyvus]. 2006, Volume 9, number 2, [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <http://www.abanet.org/legalservices/lpl/advisory/2006_02.pdf>;
9. ENNIS, J. Demographics [interaktyvus]. 2006-12-08 [žiūrėta 2008-03-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.judicialreports.com/2006/12/demographics.php>>;
10. GREENBERG, A. E. Shifting the causation burden of proof in legal malpractice actions: courts are applying doctrines taken from other types of cases and placing the burden on defendant attorneys on the basis of public policy considerations. In *Defense Counsel Journal* [interaktyvus]. 2004, [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <http://findarticles.com/p/articles/mi_go1669/is_200407/ai_n5989118>
11. HUTCHESON, Sterling, MONROE C. M. Actions Against Attorneys For Professional Negligence [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2008-03-30], p. 10. Prieiga per internetą: <www.westlaw.com>;
12. International Bar Association International code of ethics [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <http://www.ibanet.org/images/downloads/International_Ethics.pdf>;
13. KARNI, Annie. Tidal Wave of Lawyers Nears, Bar Data Forewarn. In *The Sun* [interaktyvus]. 2007, [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.nysun.com/article/67423>>;
14. LEFEBVRE, Hélène, LAMARRE, Anne-Louise. Professional Liability [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.lexpert.ca/directory/rd.php?area=P4>>;
15. Legal malpractice [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.clginfo.com/lawyer-attorney-1091882.html>>;
16. LONG, Alex B., Attorney Liability for Tortious Interference: Interference with Contractual Relations or Interference with the Practice of Law? In *The Georgetown Journal of Legal Ethics* [interaktyvus]. 2005, [žiūrėta 2008-03-31].

- Prieiga per internetą:
<http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3975/is_200504/ai_n13499116/pg_8>;
17. MARKUS, Richard M. Trial Handbook for Ohio Lawyers. Current through May 2007 edition [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Chapter 1. Prieiga per internetą:
<www.westlaw.com>;
18. Member demographics [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą:
<<http://members.calbar.ca.gov/search/demographics.aspx>>;
19. MCMORROW, Judith A. The (F)Utility of Rules: Regulating Attorney Conduct in Federal Court Practice [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą:
<http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=597862#PaperDownload>;
20. New York lawyers' code of Professional responsibility [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31], canon 1. Prieiga per internetą:
<<http://www.law.cornell.edu/ethics/ny/code/>>;
21. PUNELIS, V. Teisines paslaugas teikiantys asmenys kai kuriose Europos valstybėse [interaktyvus]. 2003, [žiūrėta 2008-03-30]. Prieiga per internetą: <http://www.advo.lt/article.php?id_art=14>;
22. RICE, Marian C., Esq., L'abbate, Balkin, Colavita & Contini, LLP. Conflict of interests, Fee claims and "Bad press". In *Lpl advisory* [interaktyvus]. 2004, Volume 8, number 2 [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą:
<www.abanet.org/legalservices/lpl/advisory/advfl04.pdf>;
23. SMITH, Craig A. Negligence - Causation In Fact - Proximate or Legal Cause [interaktyvus]. 2006, [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą:
<<http://www.west.net/~smith/causation.htm>>;
24. Solicitors' Code of Conduct 2007 [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-30]. Prieiga per internetą: <<http://dispute.practicallaw.com/7-367-9961>>;
25. The Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE) Code of conduct [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-30], p. 1.1. Prieiga per internetą:
<http://www.ccbe.org/fileadmin/user_upload/NTCdocument/2006_code_enpdf11182240432.pdf>;
26. QUINN, John. Breach of fiduciary duty: A misunderstood tort. In *Lpl advisory* [interaktyvus]. 1998, Volume 2, number 2 [žiūrėta 2008-03-31]. Prieiga per internetą: <<http://www.abanet.org/legalservices/lpl/advisory/advfl98.pdf>>;

27. WAX, E. Liability of attorney, acting for client, for malicious prosecution. In *American Law Reports ALR4th* [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-03-31], p. 24-25.
Prieiga per internetą: <www.westlaw.com>.

Santrauka

Kiekvienas visuomenės narys turi bendro pobūdžio pareigą elgtis rūpestingai, atidžiai ir savo veikla nedaryti žalos kitiems, tačiau tam tikru profesijų atstovams (advokatams, gydytojams, auditoriams ir t. t.) dėl jų veiklos specifikos yra taikomi didesni atsargumo, rūpestingumo standartai.

Advokato profesinės civilinės atsakomybės atveju atsakovas yra neteisėtai veiksmais kitiems žalos padaręs advokatas arba privatus juridinis asmuo (pavyzdžiui profesinė advokatų bendrija, advokatų firma ir pan.), jeigu advokatai įkūrę tokį asmenį. Ieškovu gali būti tiek klientas, tiek ir tretysis asmuo, kurio su advokatu nesieja sutartiniai santykiai. Nuo ieškovo priklausys, ar bus taikomos sutartinės civilinės atsakomybės, ar deliktinės atsakomybės taisyklės.

Advokatų profesinei civilinei atsakomybei atsirasti reikalinga visų bendrųjų civilinės atsakomybės sąlygų – neteisėtų veiksmų, kaltės, žalos ir priežastinio ryšio – visumos. Priklausomai nuo konkrečios valstybės teisinės sistemos, gali skirtis jų įrodinėjimo naštos paskirstymas. Kai kuriose valstybėse, pavyzdžiui, JAV visas sąlygas turi įrodyti ieškovas, kitose, pavyzdžiui Lietuvoje, neteisėti veiksmai, žala ir priežastinis ryšys turi būti įrodyti ieškovo, o advokato kaltė yra preziumuojama, t. y. ją nuginčyti turi atsakovas.

Advokato veiksmai gali būti pripažinti neteisėtais, jeigu jis turi pareigą atitinkamoje situacijoje elgtis atitinkamu būdu, tačiau pažeidžia ją. Advokatų pareigos gali būti įtvirtintos teisės aktuose, etikos taisyklėse, taip pat sutartyje su klientu. Teisinės advokato pareigos glaudžiai susijusios su etikos reikalavimais. Praktiškai kiekviena valstybė turi savo advokatų etikos kodeksus, taisykles, kuriomis turi vadovautis kvalifikuotas advokatas.

Advokato kaltė pasireiškia nepakankamai rūpestingu ir apdairiu elgesiu. Palyginus su vidutinės kvalifikacijos advokato elgesiu, sprendžiama, ar advokatą galima pripažinti kaltu, ar jo elgesys yra pakankamai rūpestingas. Ieškovas gali reikalauti tų nuostolių (tiek tiesioginių, tiek netiesioginių) atlyginimo, kuriuos įrodo, jog patyrė dėl advokato kaltės, jog žala buvo nulemta advokato nerūpestingumo, jog tai buvo priežastis žalai atsirasti.

Kiti klausimai, susiję su advokato profesine civiline atsakomybe - jos apribojimas ir panaikinimas, netaikymas ar atleidimas nuo atsakomybės sprendžiami, vadovaujantis bendrosiomis civilinės atsakomybės taisyklėmis.

Specific Application Aspects of Attorney's Professional Civil Liability

Summary

Every member in a society has a general duty of care, duty to act closely, to cause no damages to others. But some groups of the professionals (attorney, doctor, auditor, etc.) because of the specific of their jobs must exercise reasonable skill and care.

The defendant of the professional attorney's liability case is a negligent attorney who committed the damage, or a private legal entity, if it is established. The plaintiff may be both attorney's client and non-client, who suffered the damage. The plaintiff determines which either contract law or tort law must be applied.

It must be proved the attorney's duty of care, the breach of that duty, attorney's negligence, fault, plaintiff's suffered damages and a causal link between the damages and negligence to find attorney guilty in a professional liability case. The burdens of alleging and proving may vary – in some countries (for example USA) all the conditions must be proved by plaintiff, in others (Lithuania) the fault is presumed.

The attorney's duties may be found in the rule of law, contract between attorney and the client and in the legal ethics requirements. Practice of law is driven by ethical considerations, legal ethics provides the context in which the law is practiced and every jurisdiction has its own ethics code which qualified and skilled attorney must follow.

The attorney's fault evidence insufficient careful and cautious conduct. It must be compared with the standard of care of the average diligent attorney. The damage which attorney inflict, when things go wrong, covers the whole spectrum from personal injury through damage to property and economic loss.

Other questions related the attorney professional civil liability – the limitation or abolition, dismissal of professional liability, is dealt under the common rules of civil liability.